

PRIAMO NAJBLIŽŠIE K PRAVDE

Milan S. Ďurica

Sv. Ján Bosco
na Slovensku

LÚČ

linea recta brevissima
priamo najbližšie k pravde

37

Milan S. Ďurica

Sv. Ján Bosco
na Slovensku

LÚČ
Ústav dejín kresťanstva
Bratislava
2014

© Milan S. Ďurica, Bratislava, 2014

© LÚČ, vydavateľské družstvo Bratislava, 2014

Všetky práva vyhradené.

ISBN 978-80-7114-964-4

Úvodné slovo

V septembri roku 2024 rehoľná Spoločnosť sv. Františka Saleského – taký je totiž jej pôvodný úradný názov – alebo kratšie: Saleziáni dona Bosca (SDB) ako sa teraz nazýva, ale ktorej členov všade na svete, a teda i na našom Slovensku volajú jednoducho saleziáni, bude oslavovať sté výročie svojho príchodu na Slovensko. Vzhľadom na potrebu pripraviť na túto príležitosť dokumentované dejiny saleziánov na Slovensku, už teraz pred 90. výročím provinciál Karol Maník SDB ma požiadal, či by som sa podujal na túto prácu. Pokladal som si to za čestnú povinnosť. Veď už v jednom z dôležitých prameňov, ktoré sa mi podarilo získať – rukopis môjho niekdajšieho profesora slovenského jazyka a literatúry na gymnáziu v Trnave, saleziána Alojza Kozu, ktorého nevšedné vzdelanie sprevádzala podobná dôslednosť a prísnosť –, som čítal:

„Naliehavá potreba napísať dejiny vzniku, vývinu a osudových zvrátov v Slovenskej saleziánskej spoločnosti v jej prípravnej fáze v cudzine i vo vlasti bude sa pociťovať tým živšie, čím viac sa budeme vzdďalovať od týchto skutočností, čím viac prednú rady ich živých tvorcov i účastníkov a čím viac bude narastať historický zmysel pre našu saleziánsku minulosť v predchádzajúcich generáciách.“

Kňaz Koza to písal počas najtvrdších päťdesiatych rokov dvadsiateho storočia, počas bolševického prenasledovania veriacich kresťanov, v prvom rade rehoľných spoločenstiev zasvätených osôb, z ktorých medzi prvými boli postihnutí práve saleziáni. Preto sa dnes táto už vtedy naliehavá potreba stala oveľa naliehavejšou a opravdivou nevyhnutnosťou. Doteraz sme tu mali iba pár pokusov o náčrt dejín saleziánov na Slovensku. Najznámejší z nich je *História saleziánov dona Bosca na Slovensku*, ktorý pripravil kňaz Andrej Paulíny. Použil pri tom ru-

kopisné záznamy niektorých z prvých slovenských saleziánov, najmä *Moje pamäti a životné zážitky* kňaza Viliama Vagača, ktoré napísal po prepustení z väzenia v rokoch 1961 – 1962. Zrejme ho použijem aj v tejto práci.

Čoskoro som však zistil, že archív SDB na Slovensku, ktorého veľká časť bola zničená po drastickom zásahu komunistického režimu proti rehoľníkom 13. apríla 1950, a iba niektoré nesúvislé časti sa zachovali u spriatelených rodín saleziánov, prakticky neexistoval. Aj tie čiastočne zachované dokumenty dosiaľ ležali v našťastie značnom počte veľkých kartónových škatúl bez akéhokoľvek usporiadania. To nás priviedlo k rozhodnutiu založiť Archív SDB na Slovensku, na ktorom sa v týchto posledných mesiacoch začalo systematicky pracovať. Práce úspešne postupujú, ale ešte to potrvá, kým sa bude môcť prikročiť k systematickému využitiu všetkých takto získaných dokumentačných prameňov a k ich odbornému spracovaniu. Preto sme sa dohodli, že teraz pripravím kratší, predbežný náčrt, ktorý môže poslúžiť pri blízkom 90. výročí príchodu saleziánov na Slovensko, a ponecháme na mladšieho saleziánskeho historika úlohu spracovania dejín saleziánov na Slovensku k už tiež neďalekému stému výročiu ich príchodu do našej vlasti.

V tejto knižočke nájdete teda iba stručný náčrt toho, čo sa dá už teraz na túto náročnú tému povedať na základe prístupných a archívne spracovaných materiálov.

Za obstarávanie ilustratívnych obrázkov vyslovujem úprimnú vďaku spolubratovi Rasťovi Hamráčkovi SDB, redaktorovi časopisu *Don Bosco dnes*.

Milan Ďurica

Sv. Ján Bosco a Slováci

Ak chceme zachytiť saleziánsky fenomén na Slovensku v celých jeho časových súradniciach, musíme si hneď na začiatku pripomenúť, že jeho prítomnosť v našej slovenskej vlasti je oveľa staršieho dáta ako príchod prvých saleziánov na Slovensko v roku 1924. Aj keď ešte nikto nestihol preskúmať všetky archívne dokumenty na túto tému, už z toho mála, čo sme doteraz zistili, môžeme to s určitým zadosťučinením stručne načrtnúť.

Spoločnosť sv. Františka Saleského založil a po celý svoj život úspešne viedol kňaz Ján Bosco. Narodil sa 16. augusta 1815 v chudobnej sedliackej rodine v severotalianskom Piemonte, vo vrškoch osady Becchi, ktorá patrila pod obec Castelnovo d' Asti (teraz už Castelnovo Don Bosco). Castelnovo sa nachádza neďaleko okresného mesta Chieri, vzdialeného od veľkomesta Turína asi 20 km. Dva roky predtým sa tej rodine narodil prvý syn Jozef. Druhý syn pri krste hneď nasledujúceho dňa dostal mená Ján Evanjelista a Melichar, jeden z troch kráľov, ktorých oslavujeme 6. januára. V praktickom živote však vždy používal iba prvé meno Ján. Dvojročný Janko stratil otca Františka, postihnutého náhlou ťažkou chorobou. Tak malý Janko ako dieťa dostal všetku výchovu od svojej príkladnej matky Margity, rodenej Occhiena, ktorá sama odvážne prevzala starosť o skromné poľné hospodárstvo. Musela sa starať aj o invalidnú svokru. Zostal jej na starosť aj nevlastný syn Anton z prvého manželstva jej zomretého manžela Františka. Ten jej už mohol aj pomáhať pri práci. Na výpomoc – dnes by sme povedali „brigádu“ – si podržala aj dvoch paholkov, ktorí už pomáhali jej manželovi. Boli to pre sedliakov veľmi tvrdé roky, lebo už v roku 1816 prišla v Piemonte veľká suchota a potom v zime nevšedné mrazy, ktoré zapríčinili veľmi nízku úrodu.

Následkom toho sa zvýšili ceny všetkých potrieb v domácnosti. A to sa opakovalo aj v nasledujúcich rokoch. V mestách rástol počet nezamestnaných bezdomovcov a pozdĺž ciest sa neraz nachádzali aj mŕtvoly s ústami plnými sena. Mama Margherita však mala hlbokú vieru v pomoc Boha Otca, preto si nezúfala, ale organizovala prácu tak, že spolu s biedne platenými paholkami obrábala polia a malí chlapci museli ísť s dobytkom na pašu. Napriek všetkej námahe tejto hrdinskej matky ani jej deťom nie vždy sa dostalo dosť chleba. Sám kňaz Ján Bosco si neskôr spomínal aj na takéto dni hladu.

No treba pripomenúť, že to nebolo tak iba v talianskom Piemonte. Nedávne napoleonské vojny nechali vtedy takmer všade úrodné polia zničené vojakmi, chlapov odvečených a povraždených na bojiskách, prvé fabriky zavreté, školy prázdne, kostoly vykradnuté a zvonov pozbavené, pamiatky zničené a masy ľudí odsúdené na hlad a vystavené epidemickým chorobám, ktoré doplňovali vojnové straty na životoch.

Náš Janko rástol teda v chudobe, naozaj na hranici biedy. Preto dodnes ani nevieme, či a kedy až do svojho jedenásteho roku života sa mu dostalo dajakého základného školenia. Historikom sa podarilo iba zistiť, že sestra jeho matky Marianna Occhiena, ktorá pracovala ako gazdiná u farára v neďalekej dedine Capriglio, pomohla Jankovi, aby mu farár Giuseppe Lacqua v rokoch 1824 – 1825 dal prvé základy výučby. Ale práve v týchto rokoch chlapček prejavil až obdivuhodné schopnosti nielen pri osvojovaní si čítania, písania a počtov, ale dokázal si osvojiť od potulných komediantov aj mnoho zábavných trikov a čarodejných vystúpení, ktorými zabával deti aj dospelých. Pritom však podmieňoval svojich obdivovateľov, aby sa na začiatku a na konci pomodlili, ako ho to jeho matka vždy učila. Ale približne do tohto roku historici situujú aj povestný sen chlapčeka Jána, ktorý on sám zaznamenal v prvých zväzkoch svojich životopisných pamätí (*Memorie biografiche di san Giovanni Bosco*), ktoré vyšli tlačou v 19 hrubých zväzkoch:

„Mal som sen, ktorý sa mi na celý život hlboko v pamäti zaryl do duše. Videl som veľký dvor a na ňom plno chlap-

cov. Jedni sa smiali, druhí zabávali a mnohí veru aj kľali. Keď som to počul, pustil som sa hneď medzi nich, karhal som ich a použil som na nich aj svoju päšť, by nehrešili. Zrazu však vidím pred sebou ctihodného muža v najlepšom veku, nádherne odetého. Biely plášť kryl celú jeho postavu a jeho tvár tak žiarila, že som sa naňho nemohol ani dívať. Oslovil ma hneď menom a kázal mi, aby som sa postavil na čelo rozhaštených chlapcov. „Nie bitkou, ale láskou a prívetivosťou si ich musíš získať,“ povedal mi. „Poučuj ich o oškľivosti hriechu a krásnosti.“ Naľakaný, so zmätkom som sa vyhováral, že ja som úbohé prosté dieťa, neschopné vyučovať iných náboženstvo. Ale aký div! V tej chvíli chlapci nechali svoje hádky a všetci sa zhrkli okolo mňa. Skoro až mimovoľne som sa pýtal: „Kto ste, keď žiadate odo mňa také nemožné veci?“ – „Práve preto, že sa ti to zdá nemožným, musíš to umožniť svojou poslušnosťou a vedou.“ – „Ale kde a ako sa to naučím?“ „Dám ti učiteľku a pod jej vedením sa staneš múdrom. Lebo bez nej je i tak každá múdrosť iba hlúposťou.“ – „Ale kto ste, že takto hovoríte?“ – „Som syn tej, ktorú ťa tvoja matka učila tri razy denne pozdravovať.“ – „Ale moja matka mi hovorí, aby som bez jej dovolenia nemal nič s neznámymi ľuďmi. Povedzte mi teda svoje meno.“ – „Opýtaj sa to mojej matky.“ – Keď to povedal, stála pri ňom pani veľbnej postavy. Jej plášť svietil, akoby bol tkaný z najkrajších hviezd. Vidiac, že moje otázky a odpovede čím ďalej, tým väčšími sú zmätenejšie, chytila ma za ruku a povedala: „Hľa, pozri!“ – Obzrel som sa a vtedy chlapci zmizli a namiesto nich som tam videl kozičky, mačky, psy, medvede, vlky a iné zvieratá. – „Tak teda,“ hovorila, „to je tvoje miesto. Tu budeš pracovať. Buď pokorný, poctivý, pevný a čo teraz uvidíš u tých zvierat, to sa stane aj s tými deťmi.“ – V tej chvíli som namiesto zvierat tam videl tiché baránky, čo sa pohrávali okolo toho muža a tej panej a veselo bľáčali na ich počesť. Pustil som sa do plaču a prosil som tú paniu, aby mi to všetko vysvetlila. Ona mi však iba položila ruku na hlavu a povedala: „Časom pochopíš všetko.“ – Po týchto slovách ma zobudil nejaký šramot a bolo po sne.

Prepísal som celý tento sen, lebo Ján Bosco si ho zachoval v pamäti po celý život a práve týmto snom vysvetľoval svoje mimoriadne kňazské povolanie.

Nespočetná dosiaľ publikovaná bibliografia v najmenej sedemdesiatich jazykoch na svete v hagiografických prácach často zohľadňuje tento sen malého chlapca Jána. Väčšina odborných historikov sa o tom zmieňuje iba tak *en passant*, niektorí to aj úplne obchádzajú. Vychádzajú z toho, že deťom sa všeličo sníva a sen je iba sen. No dejiny *Starého* aj *Nového zákona* nás učia, že Pán Boh sa veľmi často zjavoval vyvoleným osobám práve vo sne, aby im takto prejavil svoju vôľu. Preto aj ako historik pokladám za potrebné, ak hovorím o živote sv. Jána Bosca, informovať čitateľov aj o jeho snoch, ktoré nielen na začiatku, ale aj po celý jeho život silno ovplyvňovali jeho najdôležitejšie rozhodnutia. Veď aj zo života čisto profánnych známych osobností nechýbajú zaregistrované podobné zážitky. Napríklad významný švajčiarsky psychológ a religionista uplynulého storočia Carl Gustav Jung (1875 – 1961) celkom podobne zaznamenal, že mával v živote časté „prorocké“ sny, ktoré mu pomáhali správne postupovať v rozličných životných situáciách. A na prvý z nich sa pamätal, že sa udial približne v tom istom útlom veku 3 – 4 rokov ako u Jána.

Zrejme ani v rodine Boscovcov nikto nebral vážne Jankov sen. V marci 1826 zomrela stará matka, čo žila v rodine, a na Veľkú noc Janko pristúpil k prvému sv. prijímaniu. Matka Margherita ho na to pripravila s hlbokou vierou a pre Janka to bol „veľký deň pokánia a úplného odovzdania sa Bohu“. Čoskoro po tom sa však otvorili azda najtvrdšie tri roky v Jankovom živote.

Po krátkej skúsenosti s učením sa u farára G. Lacqua Janko čoraz viac túžil po ďalšom školení. To však nemohol znieť jeho nevlastný brat Antonio, na ktorého pripadli pri jeho takmer dvadsiatich rokoch najťažšie práce na poli. Preto strpčoval život Jankovi aj svojej macoche, ktorá však bez jeho pomoci by ťažko zdolávala vedenie hospodárstva. To ju prinútilo k ráznemu opatreniu. Poslala Janka do služby k svojim známym, rodine Magliovcov, ktorí mali väčšiu roľnícku usadlosť pri neďalekej

obci Moncucco. Chlapcovi prideli úlohu paholka pri mužovi, ktorý mal na starosti veľkú maštal. Svojou pracovitosťou a otvorenou povahou si Janko postupne získal priazeň rodiny, ktorá mu dovolila zaoberať sa i učebnicami, ale aj chodiť ráno na prvú sv. omšu. Po niekoľkých mesiacoch už tam Janko začal otvorene hovoriť aj o tom, že by sa chcel stať kňazom.

Keď so začiatkom roka 1829 vypršala jeho trojročná zmluva s rodinou Magliovcov, vrátil sa domov do Becchi. Sprevádzal ho však strýko Michele Occhiena, aby ho odovzdal pod ochranu sedemdesiatročného kňaza, ktorý sa stal kaplánom v Morialde. Volal sa Giovanni Melchiorre Calosso, teda bol krstený na tie isté mená ako Janko. Starý kňaz prejavil k Jankovi otcovskú lásku a chlapec pri ňom objavil, čo znamená opravdivý duchovný život. Bol to však iba jeden necelý rok, lebo v novembri toho istého roku don Calosso zomrel. Pre Janka to bola veľmi ťažká strata. V spomienkach si zaznamenal: „S ním zomrela všetka moja nádej.“ Čakal naň totiž opäť veľmi tvrdý rok doma v rodine. Našťastie v nasledujúcom roku 1831 sa nevlastný brat Antonio oženil a matka Margherita sa rozhodla rozdeliť dedičstvo po manželovi. Janko sa mohol slobodnejšie venovať svojmu učeniu a začal navštevovať školu v Castelnouve. Tam narazil na značné ťažkosti, lebo bol starší od ostatných žiakov a učitelia sa ho veľmi nezastávali. Preto matka Margherita sa rozhodla poslať ho do verejnej školy v okresnom meste Chieri. Tam v rokoch 1831 – 1835 absolvoval štúdium podľa vtedajších názvov „gramatika“, „humanita“ a „rétorika“. Janko sa čoskoro ukázal ako najlepší študent, čo mu každý rok vynášalo aj peňažné odmeny, aby ľahšie zdolal náklady na štúdium. Pri tej škole založil aj združenie chlapcov Spoločnosť veselosti (*La Società dell' allegria*). Jej krátke a jasné stanovky boli: „Členovia spolku sa musia varovať slov a skutkov, ktoré sú pre kresťana nedôstojné. Budú sa pretekať v plnení svojich školských a náboženských povinností. Nebudú nikdy smutní a zádumčiví.“ Už v tejto školskej spoločnosti Ján Bosco prakticky akoby načítal to, čo bolo jeho celoživotným ideálom a dušou jeho neskoršieho kňazského pôsobenia.

Medzitým na jar 1834 devätnásťročný Janko požiadal o vstup do Rehole menších bratov v kláštore *Santa Maria degli Angeli* v Chieri. Tam sa mu totiž ponúkalo vyššie štúdium bez finančných nákladov. Františkáni ho ochotne prijali, ale zase mal sen, ktorý ho od toho odradil. Tak v októbri 1835 vstúpil do kňazského seminára tamojšej diecézy, aby sa venoval normálnemu štúdiu filozofie a teológie. Už počas týchto štúdií, ktorým sa usilovne a úspešne venoval, aby sa čo najlepšie pripravil na túžené kňazské povolanie, si však zaznamenal, že vzťahy medzi študentmi a ich predstavenými boli príliš neosobné a chladné. Už vtedy si predsavzal, že keď sa stane kňazom, „budem stále medzi mladými, aby som im pomáhal a uspokojoval ich vo všetkých okolnostiach“. V diecéznom seminári Ján Bosco popri filozofických a teologických predmetoch si získal aj prekvapujúco široké vedomosti z rozličných pomocných vied. Mal totiž pamäť, ktorá mu dovoľovala ľahko si zachovať všetko, čo prečítal, aj dlhú kázeň alebo celú knihu. A čítal toho veľmi veľa, využívajúc aj svoj zvyk veľmi krátko spať (4 – 5 hodín). Bolo to však čítanie pri slabom svetle sviečky. Neskôr sa mu to pomstilo predčasným oslabením zraku. Ale takto si prečítal všetkých významných talianskych aj latinských a gréckych autorov, osvojil si biblickú hebrejčinu a získal základné vedomosti aj z nemčiny a francúzštiny, a v týchto jazykoch vedel neskôr aj sponedať. Čítať sa naučil aj v anglickom a španielskom jazyku. Svojím neskorším študentom pripomínal: „Nezanedbávajte študovať jazyky. Každý jazyk, ktorý sa naučíme, odstraňuje bariéru medzi nami a miliónmi našich bratov v iných národoch.“

Takáto príprava neskôr dovolila kňazovi Jánovi Boscovi popri všetkej jeho zakladateľskej a organizátorskej činnosti so Spoločnosťou sv. Františka Saleského napísať a publikovať vyše stopäťdesiat kníh a knižočíek. Jeho vyše päťstostranové *La Storia d' Italia* (Dejiny Talianska, Torino 1855) získali Cenu Lanza (1 000 vtedajších lír – približne ročný plat). Jeho publikácie chválili špičkoví literáti, ako jazykový purista Niccolò Tommaseo (1802 – 1874) a Silvio Pellico (1789 – 1854), bývalý väzeň na moravskom Špilberku a autor knihy *Le mie prigioni* (Moje

väzenia), ktorá zohrala dôležitú úlohu pri budení národného povedomia občanov Talianska. Boscove *Dejiny*, aj keď sa autor otvorene neidentifikoval s revolučným hnutím, sa stali vo vtedajšom revolučnom období bestsellerom, ktorý dosiahol triadsaťjeden vydaní a bol preložený aj do angličtiny. Už pri jeho prvom vydaní časopis jezuitov, blízky Svätej stolici, bez rezerv a s nezvyklými obsiahlymi chválami odporúčal tieto *Dejiny* ako študijnú príručku, ktorá nemá páru v talianskej literatúre. A pochvalnými recenziami venoval pozornosť aj viacerým ďalším vydaniám (1857, 1862...). Podobne jeho séria krátkych esejí pod názvom *Letture cattoliche* (Katolícke čítania), ktorými bránil katolícke náboženstvo a šíril správnu náuku, zaplavili nielen jeho Piemont, ale vzbudili záujem až v Ríme.

Vráťme sa však k Jankovým štúdiám. Po šiestich rokoch spomenutých štúdií seminarista Ján Bosco dosiahol svoj životný cieľ a 5. júna 1841 ho turínsky arcibiskup Mons. Fransoni vo svojej kaplnke v arcibiskupskom paláci v Turíne vysvätil za kňaza. Po prvej sv. omši v rodnej obci jeho hlboko veriaca matka Margherita mu povedala: „Si kňazom. Slúžiš svätú omšu. Od tejto chvíle teda stojíš bližšie pri Pánu Ježišovi. Ale nezabúdaj, že kto začne slúžiť svätú omšu, začína aj trpieť. To hneď nezbadáš, ale časom pochopíš, že ti matka povedala pravdu. Viem iste, že sa budeš každodenne za mňa modliť, kým ja budem žiť, a že nezabudneš na mňa ani po smrti. A to mi stačí. Odteraz sa staraj iba o spásu duší. Na mňa nemysli.“ Francúzsky spisovateľ René Bazin (1853 – 1932) kdesi napísal, že sú matky, ktoré majú kňazskú dušu. Mama Margherita bola určite jednou z nich.

Novokňazovi Jánovi Boscovi sa ponúkalo niekoľko možností vstúpiť do pastorácie v normálnych farnostiach v rodnom kraji, ba ponúkli mu aj výborne platené miesto vychovávateľa detí v zámožnej rodine v Janove. Od toho ho odhovárala už sama matka, preto sa radil so svojím iba o niekoľko rokov starším, ale už veľmi horlivým kňazom a krajanom, dnes už svätým Jozefom Cafassom, ktorý pôsobil v ústave pre vyššie kňazské

Mladý kňaz Ján Bosco
(Jedna z najstarších fotografií.)

vzdelávanie v Turíne. Ten ho vypočul a jednoznačne mu radil: „Ani jedno, ani druhé. Príďte sem do Turína do nášho ústavu.“ Bol to ešte iba nie tak dávno (1818) založený ústav s názvom *Collegio Ecclesiastico* (Cirkevné kolégium), ktorého cieľom bolo dať mladým kňazom vyššie a hlbšie vzdelanie, aby mohli čeliť značnému chaosu, ktorý nastal v súvislosti s národnou re-

volúciou a prenikaním bludných náuk z blízkeho Francúzska. Protipápežský galikanizmus, zhubný jansenizmus a niektoré protestantské sekty, ktoré sa šírili ešte od napoleonských vojen aj medzi zbedačenými masami ťažko postihnutého ľudu nielen v mestách, ale prenikali aj medzi ožobráčený piemontský ľud, a hlavne medzi nezamestnané masy mladých. Tí sa hrnuli do Turína, kde hľadali, ale ponajviac nenachádzali prácu a obživu. Takže nielen na perifériách, ale aj v samom centre mesta bolo vidieť smutné divadlo potulných, dnes by sme povedali „bezprizorných“, bezdomovcov, na zločiny náchylných zúfalcov. Mladý don Bosco sa s touto situáciou veľmi rýchlo oboznámil a pocítil, že toto musí byť poľom jeho kňazského pôsobenia.

Praktický impulz na to dostal už o niekoľko mesiacov. Na sviatok Nepoškvrneného počatia Panny Márie 8. decembra 1841, keď sa kňaz Bosco začal obliekať na sv. omšu v sakristii Kostola sv. Františka v Turíne, zbadal, ako kostolník so zhasinákom tlkol asi šesťnásťročného chlapca, ktorý vchádzal do sakristie. Kňaz zahriakol kostolníka, prečo chlapca bije. Ten odpovedal, že chlapec sa obšmietal okolo dverí, a keď ho volal, aby prišiel miništrovať, odvetil, že on to nevie. Tak čo má hľadať v sakristii? Don Bosco mu rozkázal, aby chlapca hneď zavolať späť, lebo je to jeho priateľ. Keď chlapec prišiel, kňaz Bosco sa s ním dal do priateľského rozhovoru. Dozvedel sa, že je to murársky učeň Bartolomeo Garelli, ktorému zomreli obidvaja rodičia. Nevedel čítať ani písať, a modliť sa už zabudol. Iba v nedeľu občas chodil do kostola. Na katechizmus nechodil, lebo sa hanbil, že menší chlapci tam vedia viac než on. Kňaz Bosco sa mu ponúkol, že on ho bude učiť katechizmus, hoci aj hneď. Chlapec súhlasil a počúval, ako mu kňaz Bosco vysvetľoval najzákladnejšie veci z katechizmu. Rozlúčili sa s tým, že zajtra Bartolomeo opäť príde k nemu, a to nielen sám, ale dovedie aj niekoľko kamarátov. A tí chlapci prišli. V tom okamihu kňaz Bosco pochopil, že jeho kňazskou úlohou je venovať sa takejto opustenej mládeži.

O niekoľko týždňov už mal okolo seba okolo štyridsať mladíkov. A s tým prišli aj nové a nové povinnosti, ako im zabez-

pečiť aj životné podmienky, aby z nich boli „pociví občania a dobrí kresťania“. To sa stalo postupne presne definovaným cieľom sociálneho a pedagogického diela kňaza Jána Bosca.

Bez akýchkoľvek stálych príjmov kňaz Bosco sa spoliehal na Božiu prozreteľnosť, ktorá nemôže pripustiť, aby sa nevenoval takému potrebnému dielu na záchranu nás opustenej mládeže. Chápal to jeho priateľ kňaz Cafasso, ktorý by nerád pripustil, aby Bosco bol nútený zanechať túto službu mladým a prijať niekde kaplánske miesto. Preto mu sám vyhľadal a zaistil miesto duchovného správcu práve založeného sirotinca *Il Rifugio di santa Filomena* (Útulok sv. Filomény), ktorý vznikol z iniciatívy zámožnej grófkы francúzskeho pôvodu a manželky turínskeho šľachtica Barola. Deti nemali, a keď jej pomerne ešte mladý manžel zomrel, zo svojho veľkého majetku veľa vydávala na zlepšenie biedy chudobných a opustených ľudí. Kňaz Bosco sa tam nastahoval v roku 1844. Grófkы Barolová odsúhlasila, aby aj jeho chlapci mohli k nemu dochádzať na poučovanie a trocha zábavy na jednom dvore toho rozsiahleho sirotinca. Počet chlapcov však rapídne rástol. Už na jar nasledujúceho roka ich bolo okolo tristo. Zrejme prítomnosť toľkých chlapcov vyrušovala rehoľné sestry, ktoré sa starali o siroty, lebo chlapci nielen robili veľký rámus, ale neraz im poškodzovali kvety a iné okrasy ústavu. Žalovali sa u grófkы, a tá rázne zakázala ich vstup do priestorov sirotinca.

Tak kňaz Bosco bol nútený hľadať po celom meste dajaké voľné priestory, ktoré by mohol poskytnúť tým chlapcom. Prvým *ubi consistam* sa mu stala stará šopa, ktorú mu ponúkol istý Pinardi na periférii mesta zvanej Valdocco. Ale chlapcov neprestalo pribúdať a to vyžadovalo aj priestory na ich ubytovanie a prostriedky na ich životné potreby aspoň kým sa vyučia dajaké remeslo a nájdú si primeranú prácu. A prichádzala zima. Ján Bosco pokračoval v pokusoch nájsť voľné priestory v blízkosti kostolov aj na vzdialenej periférii mesta, pričom nielen chlapcom, ale aj kňazským kolegom nadšene hovoril o svojich plánoch, že čoskoro bude mať pre všetkých opustených chlap-

cov nielen priestory na zábavu, ale aj domy, kde budú bývať, školy, v ktorých sa budú vyučovať, a kostoly, kde sa budú modliť. Niektorí kňazi ho v tom podporovali, ale boli aj takí, čo sa na to hnevali, a iní dokonca začali podozrievať Jána, či nie je psychicky narušený. Dvaja z nich, vážení kanonici, sa rozhodli, že ho odvezú do blázinca. Prišli poňho na parádnom krytom koči, ktorý sa dal zvonka zatvárať. Pozvali kňaza Jána vraj na príjemnú vychádzku. On to však vycítil, a keď mu ponúkali vstup do koča, veľmi zdvorilo im odpovedal, že ďakuje, ale nemôže vojsť ako prvý pred takými pánmi. Chtiac-nechtiac, obidvaja vošli do koča a kňaz Bosco rýchlo za nimi zatvoril dvere. Kočiš mal rozkaz ísť do blázinca, tak keď mu Bosco dal pokyn na odchod, priamo ich tam odviezol.

No nie všetky ťažkosti a protivenstvá sa dali tak ľahko prekonať. Ján Bosco však mal takú pevnú vieru a takú dôveru v pomoc Panny Márie Pomocnice kresťanov, že postupne prekonával všetky ťažkosti, zakladal vždy väčšie príbytky pre svojich chlapcov, ktorých každý rok pribúdalo na stá. A to nielen v Turíne, ale postupne aj v iných talianskych mestách. Preto kňaz Bosco staval školy aj kostoly, z ktorých prvý zasvätil sv. Františkovi Saleskému. Jeho príklad priťahoval iných kňazov, ktorí sa stotožňovali s jeho ideami, až z toho vzniklo rehoľné spoločenstvo, ktoré v Ríme schválili až v roku 1875.

Sám pápež Pius IX. (1846 – 1878), ktorý kňaza Bosca po prvý raz prijal v roku 1858, povzbudil ho a aj mu poradil, ako má pripraviť stanovy spoločnosti, aby to pápež mohol schváliť. Nemal to byť rád ani kongregácia, ale jednoducho spoločnosť. Podľa týchto rád pápeža Ján Bosco stanovy upravil. Svoju rehoľu nazval Spoločnosť sv. Františka Saleského. Bol totiž veľkým ctiteľom tohto svätého biskupa, ktorého kňazskú horlivosť a nevšedné cnosti si bral za príklad. A boli to stanovy, ktoré uvádzali celkom nový štýl rehoľného života, v niektorých bodoch v citelnej protive s pravidlami historických rehoľných rádo. Tak sám Pius IX. navrhol, aby kňaz Bosco „nepredpisoval žiaden osobitný habit ani osobitné náboženské úkony, ktoré by vás odlišovali od prostredia, v ktorom pôsobíte. Skrátka, urobte

to tak, aby každý člen Spoločnosti bol pred Cirkvou rehoľníkom, ale pred štátnym spoločenstvom normálnym občanom“. Preto kňaz Bosco vložil do svojich Stanov, že nikto, kto vstúpi do Spoločnosti, nestratí svoje občianske práva, ale zachová si aj svoj majetok. Iba výnos z toho majetku, pokiaľ bude členom Spoločnosti, bude odvádzať Spoločnosti. V rozhovore s istým kardinálom, ktorý mu položil otázku, ako sa budú obliekať jeho rehoľníci, don Bosco odpovedal: „Nebudú sa zvlášť obliekať. Ich odevom budú vysúkané rukávy, aby mohli dobre pracovať.“ Asi však nepredvídal, že v konkrétnej praxi bude treba na to čakať ešte stopäťdesiat rokov. Aj v tomto kňaz Bosco predvídal to, čo dnes odlišuje najnovšie a najúspešnejšie rehoľné spoločenstvá typu *Opus Dei*, ktoré v pomerne krátkom čase existencie dosiahli dvoj- aj trojnásobný počet členov v porovnaní s klasickými rehoľami.

Celá organizačná štruktúra Saleziánskej spoločnosti sa úplne odlišovala aj od tradičných názvov vnútorných funkcií. Tak predstavený miestnej komunity nemal byť ani opát, ani prior, ani minister a pod., ale jednoducho direktor. Sídlo komunity sa nevolalo kláštor, ale jednoducho dom alebo ústav. Jednotliví členovia spoločnosti sa nenazývali Páter, ale jednoducho *don*, čo je skrátene *dominus* – pán. Je preto istá nedôslednosť v tom, že talianske *don* sa dodnes aj v rozličných iných krajinách, ako u nás na Slovensku, kladie pred mená členov Saleziánskej spoločnosti. Vyššia organizačná štruktúra sa nenazývala provinciou a jej predstaveným nebol provinciál, ako vo všetkých dávnych aj novších rehoľiach, ale jednoducho inšpektor a inšpektória. To všetko boli premyslené opatrenia zakladateľa, ktorý chcel založiť čosi úplne nové, čo sa malo aj terminologicky odlišovať od tradičných rehoľných spoločenstiev. Historický vývoj dokázal, že v dvoch či troch štátoch, v ktorých saleziáni neskôr „reformovali“ svojho zakladateľa a osvojili si staré mníšske názvy, jeho dielo prejavovalo najslabšiu vitálnosť a rozvoj.

Nečudo teda, že nielen nižšia, ale aj vysoká cirkevná hierarchia v Ríme kňazovi Boscovi pri zakladaní jeho rehoľnej spoločnosti neprestávali klásť do cesty stále nové prekážky, ktoré

musel prekonávať ešte dlhých pätnásť rokov až do definitívneho schválenia pápežom Piom IX. Vtedy však už bolo okolo neho združených trisťodsasť saleziánov. A okrem dvoch samostatných ústavov v Turíne boli už saleziánske ústavy aj v mestách Lanzo, Cherasco, Alassio a Vallecrosia, ba i vo Francúzsku v Nice, a pripravovali sa aj diela v Marseille a Paríži. A keď kňaz Bosco v roku 1888 zomrel, jeho Saleziánska spoločnosť už mala 768 členov. Najvyšší počet členov dosiahla potom v roku 1969, keď mala vyše 21 850 členov a 1 166 novicov. Jej súčasný stav vykazuje okolo šesťnásťtisíc členov, ktorí pôsobia v 132 štátoch na piatich kontinentoch sveta. Ich organizačnú štruktúru tvorí vyše deväťdesiat inšpektórií združených do ôsmich veľkých regiónov. Najpočetnejšou krajinou synov sv. Jána Bosca je dnes India, ktorá počíta do dvetisíc šesťsto saleziánov. Všade tam realizovali prorockú víziu svojho zakladateľa: stavali oratóriá a školy všetkých stupňov až po univerzity, a zrejme kostoly a rozličné sociálne zariadenia na pokračovanie výchovy mládeže s cieľom dať svetu „poctivých občanov a dobrých kresťanov“. Vyše stodvadsať saleziánov pôsobí v Cirkvi s biskupským svätením.

Katolícka cirkev započítala medzi svojich kanonizovaných svätých už deväť saleziánov na čele so sv. Jánom Boscom, ktorého pápež Pius XI. vyhlásil 2. júna 1929 za blahoslaveného a 1. apríla 1934 za svätého. Ďalších osemnásť saleziánov dosiahlo stupeň blahoslavených.

Súčasnne ešte asi tridsať saleziánov kandiduje na tieto najvyššie cirkevné uznania svojej kresťanskej dokonalosti, medzi nimi aj Slováč, Boží služobník Titus Zeman (1915 – 1969).

Osobitnú kapitolu by bolo treba venovať aj ženskej odnoži diela sv. Jána Bosca, ktorou je rehoľná spoločnosť *Figlie di Maria Ausiliatrice* (Dcéry Márie Pomocnice). Túto rehoľnú spoločnosť založil sv. Ján Bosco spolu s jednou zo svojich spolupracovníčok menom Maria Domenica Mazzarello (1837 – 1881), ktorá sa stala jej prvou predstavenou a bola tiež vyhlásená za svätú. Aj

táto spoločnosť je dnes rozšírená takmer po celom svete a pôsobí medzi ženskou mládežou v duchu preventívneho systému dona. No ony samy nám to ušetrili, lebo už v roku 2005, keď oslavovali 65. výročie svojho príchodu na Slovensko, vydali svoje *Dejiny Inštitútu dcér Márie Pomocnice na Slovensku*, ktoré príkladne spracovala jedna z nich PhDr. Kamila Novosedlíková FMA.

Saleziáni na Slovensku

Od roku 1924 časťou tohto svetového diela sv. Jána Bosca sú aj saleziánske ústavy na našom Slovensku.

Ale ako sme už naznačili, povest' kňaza Jána Bosca prenikla na Slovensko oveľa skôr než jeho organizovanie diela. Už za jeho života jeho dielo vzbudilo tu niekoľkých obdivovateľov, ba i podporovateľov. Po príchode saleziánov na Slovensko sa v časopisoch objavili správy o starších ľuďoch, ktorí si už v osemdesiatych rokoch 19. storočia, teda ešte za jeho života, písali s kňazom Boscom. Takým mal byť staručký dekan Vojtech Kelecsényi v Bánovciach nad Bebravou, ktorý ešte v roku 1930 opatroval listy, ktoré mu písal *Sac. Bosco Giovanni* (kňaz Ján Bosco, ako sa vždy podpisoval). Dekan Kelecsényi si neskôr písal aj s jeho prvým nástupcom, ktorým bol dnes už tiež blahoslavený Michele Rua.

Ba ešte staršou zaznamenanou správou je rozprávanie istého Ochabu zo Štefanovej pri Trnave, ktorý spomínal, že keď bol v roku 1877 ako vojak v Taliansku, spolu s inými asi dvadsiatimi Slováckmi sa zúčastnil na miestnej procesii. Ľudia im v nej ukazovali na ctihodného kňaza a hovorili, že je to svätý kňaz Ján Bosco, a rozprávali o jeho veľkých činoch a zázrakoch. Znamenali to *Saleziánske zvesti*, ročník XII, č. 4 v roku 1941. Ale, žiaľ, miestne mená, ktoré ten vojak spomínal (*Major* a *Costanica*), v Taliansku neexistujú. A nikto iný z tých údajne dvadsiatich slovenských vojakov, pokiaľ je známe, o tom nenechal ani najmenšiu správu. Bude úlohou historikov hlbšie preskúmať toto zachované svedectvo.

Presné údaje máme až o kňazovi Jánovi Bollovi, ktorý sa narodil 6. septembra 1860 v Trnave a v januári roku 1883 bol vysvätený za kňaza. Už ako študent teológie mal ťažkosti so zdravím, ktoré lekári nevedeli vyliečiť. Ako mladý kaplán v Bud-

mericiach mal ešte väčšie zdravotné problémy, ktoré mu veľmi sťažovali kňazskú službu. V tom istom roku 1883, keď už starý a chorľavý kňaz Bosco vykonával svoju návštevu Francúzska a celá európska tlač o tom referovala, že tam aj uzdravoval mnohých, kaplán Boll sa o tom dozvedel a obrátil sa listom na neho s prosbou o jeho požehnanie. Ján Bosco mu 23. júna 1883 poslal tento vlastnoručný list v latinskom jazyku s priloženým obrázkom Panny Márie Pomocnice kresťanov s dvanástimi apoštolmi:

*Mária nech Ti je Pomocnicou v živote,
oporou v nebezpečenstve,
útechou v hodine smrti a
radosťou v nebesiach.
Máriu často vzývaj o pomoc.
Pôst a modlitba ti budú osožiť nadovšetko.*

Od toho času sa zdravotný stav kaplána Bollu začal citeľne zlepšovať a mladý kňaz úplne vyzdravel. Nikdy viac sa jeho nemoc neobnovila a on sa mohol s plnými silami venovať svojej kňazskej činnosti. Zomrel ako dekan-farár v Závode pri Šaštíne takmer sedemdesiatpäťročný na Štedrý večer roku 1934. Ján Boll sa usiloval aj o získanie saleziánov pre Slovensko, ale Ján Bosco mu vtedy ešte nemohol vyhovieť. Spomenutý obrázok od kňaza Jána Bosca si saleziáni v Šaštíne s úctou opatrovali a autor týchto riadkov ho tam mohol vidieť ako žiak Saleziánskeho gymnázia v rokoch 1941 – 1943. Ale aj ten obrázok sa stal potom v roku 1950 jednou z obetí boľševickej nenávisti proti Katolíckej cirkvi a osobitne proti Saleziánskej spoločnosti na Slovensku.

Na samom konci 19. storočia kňaza Jána Bosca a jeho už po svete sa rozširované dielo dobre poznal aj Pavol Jedlička, farár v Horných Orešanoch a neskôr prelát a generálny vikár v Trnave. Ten krátko po smrti Jána Bosca na základe francúzskych a nemeckých prameňov zostavil prvý slovenský životopisný náčrt (190 strán): *Životopis Jána Don Bosca*. Knihu vydal Spolok sv. Adalberta (Vojtecha) ako svoju podielovú knihu v roku 1899. Mons. Jedlička po celý život študoval a propagoval pre-

ventívny systém výchovy mládeže Jána Bosca nielen v kostoloch, ale najmä prednáškami hlavne pre učiteľov rozličných škôl. V životopisnom diele písal o Jánovi Boscovi: „Viera v jedného Boha a božskú Prozreteľnosť sa udržuje a dokazuje tým, že Boh s otcovskou láskavosťou spravuje svoju Cirkev. Ona je užitočným stromom prinášajúcim hojné a dobré ovocie. Preto som opísal krátko z hodnoverných pôvodín život katolíckeho kňaza Jána Bosca, ktorý bol naozaj jedným z tých mužov nášho storočia, ktorých podivná dobročinnosť a obetavosť zostane navždy zvečnená. Jeden taký muž dokazuje viac než tisíc zväzkov nevereckej filozofie a stá ročníkov slobodomyselných novín.“ Povzbudzoval veriacich, aby svojimi milodarmi podporovali saleziánske diela, a zorganizoval aj prvých slovenských saleziánskych spolupracovníkov.

Môžeme, ba musíme teda situovať začiatky saleziánskeho fenoménu na Slovensku aspoň do osemdesiatych rokov devätnásteho storočia. Časové i vecné spresnenie ostáva ďalšou úlohou pre historický výskum, ktorý sa práve aj týmto posunutím termínu *a quo* stáva už veľmi naliehavým.

Pri vnímaní slovenského saleziánskeho diela z uhla porovnávacieho pohľadu na jeho vznik a vývin upútajú pozorovateľa niektoré jeho celkom osobitné až výnimočné črty. Za také by som považoval:

- medzinárodný, európsky charakter a geografickú mnohokosť jeho koreňov;
- nekonvenčnú formu jeho vzniku;
- prekvapujúco jasné vedomie slovenskej národnej osobitosti u jeho zakladateľov;
- jeho vyhraneno misionársky dynamizmus a
- jeho výnimočnú odolnosť v tvrdom Božom dopustení obdobia zdanlivého víťazstva bojovného ateizmu.

V čase účinkovania kňaza Jána Bosca, a ešte aj celé tri desaťročia po jeho smrti, Slovensko nebolo v európskom a svetovom poňatí ani len geografickým pojmom. V roku 1900 taliansky sa-

lezián uhorského pôvodu Carlo Zafferi, ktorý bol vtedy riaditeľom saleziánskeho gymnázia v chorvátskej Rijeke (Fiume) a poznal skoro všetky jazyky v Uhorsku, začal v Budapešti vydávať skromný bulletin *Szalézi Értésítő* na oboznamovanie uhorskej verejnosti so saleziánskym dielom Jána Bosca. Zrejme časopis bol redigovaný v maďarskom jazyku a posielal ho hlavne na farské úrady a do rehoľných domov po celom Uhorsku. Všade tam totiž úradným jazykom už bola maďarčina. Vo svojom bulletine salezián Zafferi upozorňoval vekom pokročilejších mladíkov, ktorých rodičia si nemohli dovoliť dať ich študovať, že v Taliansku saleziáni prijímajú na štúdiá aj takých starších chlapcov, ktorí sa túžia zasvätiť Bohu v kňazskom a rehoľnom stave. Na tieto správy došlo z celého Uhorska toľko žiadostí o prijatie, že hlavní predstavení Saleziánskej spoločnosti zriadili osobitný *Szalézi Szent István magyar intézet* (Uhorský saleziánsky ústav sv. Štefana) v obci Cavaglià neďaleko Turína. Ústav otvorili už v roku 1901 a hneď ho zaplnilo asi osemdesiat chlapcov zo všetkých národností Uhorska. Väčšinu z nich tvorili príslušníci slovanských národov, hlavne Slováci, Slovinci a Chorváti, ktorí boli už celé desaťročia kultúrne i hospodársky diskriminovaní odnárodňovacou politikou maďarských vlád.

Direktorom ústavu v Cavaglià bol Talian Ambrogio Broggin. Vyučovanie sa konalo v talianskom a maďarskom jazyku. Do tohto ústavu sa v lete roku 1905 prihlásili aj traja slovenskí mladíci: Alojz Hudek zo Sv. Jura pri Bratislave, Viliam Vagač zo Starej Turej a Ladislav Stano z Ružomberka.

Pretože Hudek cítil misionárske povolanie a mal už za sebou štyri alebo päť tried gymnázia u piaristov vo svojom rodisku, od ktorých sa asi dozvedel o saleziánoch, bol čoskoro pripustený do noviciátu. Rehoľné sľuby zložil 28. septembra 1907, a tým sa stal prvým slovenským saleziánom, o ktorom máme nepochybnú dokumentáciu. Bol hneď určený do Južnej Ameriky a po siedmich rokoch štúdiá a pedagogickej praxe v La Paz v Bolívii odišiel študovať teológiu do Peruánskej republiky. Tam bol 12. (či 20.?) augusta 1917 v Lime vysvätený za kňaza. V tejto krajine pôsobil ako pedagóg a rehoľný predstavený až do svo-

jej smrti 5. mája 1961 v Lime. Vždy tam rozprával o svojej slovenskej vlasti, a keď sa dozvedel o prvom saleziánskom ústave v Šaštíne, raz ho prišiel aj navštíviť. Ešte v rokoch 1952 až 1956 rozprával mi o ňom s nadšením môj spolužiak a priateľ z Peru, neskorší arcibiskup Emilio Vallebuona Merea SDB.

V Taliansku zostali Vagač a Stano, ktorí sa tiež v nasledujúcich dvoch rokoch stali saleziánmi.

V roku 1905 prišli do Cavaglie ešte ďalší traja slovenskí mladíci, a potom ich počet už pravidelne rástol. Boli to František Sersen (nar. 16. novembra 1894) zo Špačiniec pri Trnave, Jozef Bokor (nar. 22. februára 1897) z Trakovíc a Jozef Rosinský (nar. 1897) z Bánoviec nad Bebravou. Tohto priviedol až do Budapešti, odkiaľ odchádzala skupinka do Cavaglie, kaplán Ľudovít Eiselle, ktorý neskôr vstúpil do Spoločnosti Ježišovej. Prišiel po nich už druhý slovenský salezián, klerik Ľudovít Stano. O dva roky neskôr došli do Cavaglie ešte dvaja Slováci: Jozef Psársky (nar. 22. marca 1895 v Rybníku pri Leviciach), ktorý v Leviciach absolvoval päť tried piaristického gymnázia, a jedenásťročný Cyril Guniš (nar. 10. apríla 1901 vo Veľkých Chlievach). Mal za sebou zrejme iba päť tried ľudovej školy.

Títo už nie celkom mladí chlapci s chatrným základným vzdelaním – boli vo veku 15 až 19 rokov – museli sa veľmi usilovne učiť, aby zodpovedali požiadavkám školy. Programy gymnázia vyžadovali aj latinčinu. A boli napospol národne nevedomení, lebo školy, ktoré doma navštevovali, boli tvrdým nástrojom maďarizácie. V tom duchu boli aj maďarské učebnice, ktoré sa používali v ústave. Keďže v Uhorsku bola úradným aj školským jazykom maďarčina, aj v tomto ústave bolo zakázané hovoriť inými jazykmi okrem jednej prestávky. Chlapcom to neprekážalo, ba niektorí si neskôr pomadařčili aj svoje priezviská. Jedinou výnimkou bol iba Vagač. Ten sa usiloval zdokonaľiť sa aj vo svojej materčine, ba presvedčiť o tejto potrebe aj svojich spolužiakov. Čítal slovenské časopisy, študoval gramatiku a poznal Vajanského, Kukučína a iných slovenských autorov. Bol to teda dosť „tvrdý chlebíček, niekedy aj slzami pokropený“, ako to zaznamenal vo svojich spomienkach jeden

z nich, Dr. František Sersen. Ale bola to aj opravdivá zaťažkávajúca skúška intelektuálnych schopností a fyzickej odolnosti týchto mladých Slovákov. Niektorým sa takýto život ukázal príliš tvrdý, iní prišli na to, že kňazstvo nie je ich životným povoláním, a prv či neskôr sa vrátili domov. Ale počet slovenských saleziánov rástol napriek tomu, že boli určovaní do rozličných ústavov najprv v Taliansku, potom aj v Maďarsku, Poľsku, Rakúsku, ba i v dnešnom Slovinsku a Chorvátsku.

O presnom počte slovenských žiakov v ústave v Cavaglie dosiaľ nie je známa dokumentácia, ak sa vôbec niekde zachovala. Ale z niektorých spomienok sa dá usudzovať, že ich bolo oveľa viac než tých, o ktorých vieme. O dvoch či troch sa súčasníci zmieňujú, že ťažko ochoreli, ba jeden aj zomrel (Žemla z Trakovíc). Alebo aj Augustín Košík, narodený 15. augusta 1899 v Červeníku, ktorý sa v roku 1916 stal saleziánom, ale zomrel už 12. septembra 1918. O tých, ktorí sa stali saleziánmi ešte pred zrušením ústavu v Cavaglie, máme zachované tieto údaje: v roku 1906 – 1907 bol to Alojz Hudek, v roku 1907 – 1908 Ladislav Stano, v roku 1909 – 1910 Viliam Vagač a v roku 1911 – 1912 Jozef Ďurica (1880 – 1964), prvý slovenský salezián laik, koadjutor. Títo vykonali noviciát v Lombriascu. Do tohto noviciátu sa prijímali kandidáti z rozličných národov. Boli tam so Slovákami aj Nemci, Taliani, Poliaci a Litovčania.

Už v roku 1910 košický biskup ThDr. Augustín Fischer-Colbrie (1863 – 1925), o ktorom nemáme správu, či vedel o saleziánskych chlapcoch v Taliansku, ale je to dosť pravdepodobné, sa obrátil na hlavných predstavených SDB v Turíne so žiadosťou, aby zriadili saleziánske dielo v Košiciach. Predstavení vyslali do Košíc vzdelaného a skúseného kňaza Emanuela Manaseru (1873 – 1946), ktorý s biskupom študoval možnosť uviesť tam saleziánov. Objekt, ktorý na tento cieľ vyhliadol a chcel zakúpiť biskup Fischer-Colbrie, vyhovoval z každej stránky. Bol to veľký dom so záhradou a s rozsiahlym pozemkom. Vec sa však zvrtila na tom, že keď sa majiteľ nekresťan dozvedel, čo v ňom biskup zamýšľa urobiť, zapýtal takú nekresťanskú sumu, že to presahovalo všetky možnosti biskupa. Preto sa Košice nestali

prvým sídlom saleziánov na Slovensku už v roku 1910. Zostáva však fakt, že prvým priateľom a pohotovým dobrodincom saleziánov na Slovensku bol biskup Mons. Fischer-Colbrie.

Po dvanástich rokoch skúseností s Ústavom sv. Štefana v talianskej Cavaglii sa aj ostrihomský arcibiskup a uhorský prímás kardinál Ján Černoch (1852 – 1927), rodák zo Skalice, rozhodol, že uvedie saleziánske dielo do Uhorska. Najprv uvažoval o niektorom meste na strednom Slovensku, odkiaľ prichádzalo do Cavaglie najviac chlapcov. Potom uvažoval aj o Nových Zámkoch, lebo z toho kraja prichádzalo najviac milodarov pre chlapcov v Taliansku. Ale jeho konečný výber padol na Péli-föld-Szentkereszt v jeho ostrihomskej diecéze. Bol to komplex paulínskeho kláštora s pútnickým kostolom a farou na južnom brehu Dunaja asi tridsať kilometrov od Ostrihomu. Tam teda v roku 1913 vznikol prvý saleziánsky ústav v Uhorsku.

Za direktora tohto nového ústavu bol vymenovaný Slovinec Dr. František Walland. Do ústavu saleziánski predstavení určili dvoch maďarských saleziánov, kňazov Dr. Gallu a Aladára Kissa. K nim prideliť hneď aj nášho Viliama Vagača, ktorý bol študentom teológie, a niekoľkých mladších gymnazistov z Cavaglie, medzi nimi Jozefa Bokora, Cyrila Guniša a Júliusa Hnilicu. Ostatní slovenskí chlapci zo zrušeného Ústavu sv. Štefana boli rozoslaní do iných saleziánskych ústavov v Taliansku. Takto Turín, Penango, Ivrea, Lombriasco, Villa Moglia pri Chieri, Veržej a Radna v dnešnom Slovinsku, neskôr aj Foglizzo, San Benigno Canavese, Rím, Genzano, Florencia, Caserta pri Neapole, ba i ostrov Sardínia (Lanusei, Cagliari) sa postupne stali dočasnými domovmi týchto slovenských chlapcov.

Prvý saleziánsky ústav v Uhorsku dostal, pochopiteľne, čisto maďarský charakter aj napriek tomu, že ho viedol Slovinec. Viliam Vagač spomínal: „V ústave sa vyučovalo len po maďarsky. Školským radcom bol Aladár Kiss, plnokrvný Maďar. Pod jeho školským vedením úplne vystrčil rožky duch maďarského šovinizmu. To nejedného Slováka odstrašilo od saleziánov. Kiss vedel rozdávať poznámky, teda pokarhania z mravov, tomu, kto sa opovážil rozprávať hoci aj na dvore po slovensky. (...)“

Raz na večernom slovku vyhrkol zo seba: „Nemyslíte si, že ste ešte v Cavaglii v Taliansku. Tam kedykoľvek sa vám zachcelo, drkotali ste svojou rečou. Tu budú iné poriadky!“ Chlapci sa teda dostali z dažďa pod odkvap. O jeden rok neskôr kňaz Kiss však opustil Saleziánsku spoločnosť. Do tohto ústavu prišli viacerí slovenskí chlapci, ale v Saleziánskej spoločnosti zostali iba dvaja: František Sersen a Jozef Bokor.

V roku 1914 však vypukla prvá svetová vojna. Dr. Jozef Babiak spomínal, že v Trnave u jezuitov v tom čase mávali večerné školy, ktoré viedol P. Karol Hidvéghy (1872 – 1979). Ten robil apoštolát medzi mladými chlapcami podľa príkladu Jána Bosca, o ktorom tým chlapcom veľa rozprával. Slovenských saleziánov v Taliansku vojna postihla hlavne tým, že po vstupe Talianska do vojny v roku 1915 mladí saleziáni, ktorí ešte študovali v Taliansku, boli ako občania nepriateľskej mocnosti internovaní v saleziánskom ústave na Sardínii. Tam sa dostal Ladislav Stano, ktorý dokončil štúdium teológie v Lanusei a bol 29. novembra 1915 vysvätený za kňaza. Hneď mu zverili úlohu ekonóma ústavu, čo vo vojnovom čase vyžadovalo mimoriadne schopnosti a veľa práce. Zatiaľ klerik Vagač, ktorý ešte nemal dokončené teologické štúdiá, bol určený do poľského Osvienčimu, kde saleziáni zriadili teologický seminár aj pre Uhorsko. V roku 1918 došiel do Osvienčimu aj klerik Jozef Bokor. Tam Vagač dokončil svoje štúdiá a bol 17. júna 1919 vysvätený za kňaza. Ostatní slovenskí študenti boli umiestení v nemecko-maďarskom ústave vo Wernsee (teraz Veržej) v Slovinsku aj v niektorých ústavoch v Maďarsku. Tam bol určený aj salezián koadjutor Jozef Ďurica, ktorý však musel nastúpiť do vojenskej služby a bol z nej prepustený až po skončení vojny v roku 1918. Potom pôsobil v saleziánskych ústavoch v Maďarsku a na Slovensko sa vrátil až v roku 1946.

V Česko-Slovenskej republike.

Od novembra 1918 české vojsko začalo okupovať územie Slovenska, lebo 28. októbra v Prahe vyhlásili nový česko-slovenský

štát. Verejne ho vyhlásil Tomáš G. Masaryk 18. októbra 1918 vo Washingtone, teda v ďalekom cudzom štáte. Bol to umelý zlepenec, výtvor Spojených štátov amerických a Francúzska na mierovej konferencii v Paríži, ktorého cieľom bolo blokovat' expanziu Nemecka smerom na východ. V Prahe sa to všetko konalo o nás bez nás. Jediný Slovák, ktorý sa vtedy náhodou nachádzal v Prahe, bývalý dlhoročný pražský študent Dr. Vavro Šrobár (1867 – 1950), dodatočne sa podpisoval pod české dokumenty. Nikto zo Slovenska mu na to nedal žiadne splnomocnenie. Na Slovensku takmer nikto o tom nič nevedel. Potom 30. októbra 1918 na pozvanie predsedníctva Slovenskej národnej strany sa zišla porada určitého počtu slovenských politických činiteľov, zväčša iba z okolia Turčianskeho Sv. Martina, kde sa to konalo. Účastníci sa vyhlásili za „Národnú radu slovenskej vetvy československého národa“ a odhlasovali „Deklaráciu slovenského národa“, ktorou prihlasovali Slovensko do československého štátu. Asi si ani neuvedomovali krikľavé protirečenie týchto dvoch názvov. Masy občanov na to hľadeli s prekvapením, ale nikto tomu ani vážne neodporoval, lebo tu neboli žiadne primerané politické a mocenské štruktúry. Našli sa iba jednotlivci, ktorí, akiste v službách Maďarska, sa pokúšali vyhlasovať „samostatnú Slovenskú republiku“, ako to urobil František Unger v Poľsku a Viktor Dvorčák v Prešove. No české vojská postupne prenikali do všetkých krajov Slovenska a šíрили svoju nenávisť ku Katolíckej cirkvi, ku ktorej patrila drvivá väčšina obyvateľov Slovenska. A tak po niekoľkých mesiacoch celé Slovensko sa stalo časťou jednotného územia Česko-slovenskej republiky, ktorú už vo februári 1920 ústavne premenovali na Československo, jednotný štát s úradným „československým jazykom“, aký podobne ako ten štát nikdy v dejinách neexistoval. Jeden z najvýraznejších slovenských národných buditeľov, kňaz Andrej Hlinka (1864 – 1938), odsúhlasil zriadenie nového štátu. Ale hneď po prvých skúsenostiach s návalom českých úradníkov a učiteľov na Slovensku začal intenzívnu aktivitu boja za uznanie Slovákov ako osobitný národ, ktorého práva musí štát rešpektovať. K Hlinkovi sa postupne priklonila veľká väčšina

slovenských katolíckych kňazov. Nás tu však zaujíma hlavne situácia slovenských saleziánov.

Mladý saleziánsky kňaz Viliam Vagač v Krakove oboznámil svojho predstaveného – bol ním taliansky salezián Pietro Tirone (1875 – 1962), ktorý viedol poľskú inšpektóriu – s novou politickou situáciou svojej vlasti. Z nej vyplývala potreba odvolať z Maďarska slovenských saleziánov a študentov a sústrediť ich alebo doma na Slovensku, alebo dočasne v susednom slovan-skom Poľsku. Pravdepodobne na radu inšpektora Tironeho kňaz Vagač, ktorý sa zúčastnil v auguste 1919 na Prvom zjazde slovenských katolíckych študentov v Ružomberku pod heslom: „Za vieru a reč, za národ a kríž!“, vypracoval o tom obsažné memorandum (asi dvadsaťštyri strán rukopisu) pre hlavného predstaveného saleziánov v Turíne. Ten schválil Vagačov návrh a vydal rozhodnutie, podľa ktorého maďarskí saleziáni sa pre-stávajú zaoberať saleziánskym dielom na Slovensku, pre ktoré sa stáva kompetentným poľská saleziánska inšpektória so síd-lom v Osvienčime. Jej hovorcom v týchto veciach bude kňaz Viliam Vagač, kým sa nezriadi v Poľsku v niektorom poľskom ústave osobitná pobočka pre slovenské saleziánske povolania. Poveril tiež inšpektora Tironeho, aby prijal do Poľska sloven-ských saleziánskych študentov z Maďarska. Tak došli do Kra-kova ďalší štyria mladí slovenskí saleziáni. Boli to: C. Guniš, J. Igaz, Fr. Mišenko a T. Janovič. Malo ich byť päť, ale J. Psársky odmietol ísť do Poľska a odišiel k saleziánom do Viedne. Tam sa ho otcovsky ujal direktor August Hlond, ktorý mu umožnil pokračovať v štúdiách vo Viedni. Spolu ich už bolo v tom čase asi dvanásť kňazov a desať študentov teológie. Tí, ktorí prišli do Poľska, museli sa naučiť po poľsky a boli hneď určení popri štúdiu aj do rozličných služieb.

V novembri roku 1919 ústredné vedenie Saleziánskej spo-ločnosti namiesto dovtedajšej Rakúsko-uhorskej inšpektórie zriadilo dve nové teritoriálne jednotky: Poľsko-juhoslovanskú inšpektóriu na čele s Pietrom Tironem a Nemecko-uhorskú in-špektóriu so sídlom vo Viedni, ktorú viedol poľský salezián,

neskorší arcibiskup-metropolita a prímas Poľska August Hlond (1881 – 1948). Slovenskí saleziáni boli zaradení do Poľsko-juhoslovanskej inšpektórie. Podľa inštrukcií hlavných predstaviteľov z Turína mal inšpektor Tirone spolu s kňazom Vagačom zriadiť osobitný útvar pre slovenský saleziánsky dorast niekde v Poľsku.

Keď však onedlho vzťahy medzi obnoveným samostatným Poľskom a novým česko-slovenským štátom vyústili do vážnych teritoriálnych aj medzinárodnopolitických konfliktov (Poľsko zabralo dvanásť spišských a trinásť oravských obcí s prevažne slovenským obyvateľstvom a vyvíjalo intenzívnu agitáciu aj v ďalších obciach Oravy a Spiša, aby získalo národne nevedomených kňazov na svoju stranu), salezián Vagač včas pochopil nebezpečenstvo z národného hľadiska, keby sa mali slovenskí saleziáni formovať v Poľsku. Preto už v roku 1920 vypracoval druhé memorandum pre hlavných predstaviteľov v Turíne, v ktorom na radu inšpektora Tironeho žiadal o zriadenie samostatného slovenského ústavu v Taliansku.

Keďže hlavný predstavený saleziánov Paolo Albera bol už veľmi chorý a 29. novembra 1921 zomrel, druhé Vagačovo memorandum blahosklonne prijal jeho námestník a potom nástupca Filippo Rinaldi (1856 – 1931), ktorý dal slovenským saleziánom k dispozícii taliansky ústav v mestečku Perosa Argentina pod Alpami. Kňaz Rinaldi totiž iste nezabudol, že pápež Benedikt XV. počas poslednej audiencie Paola Alberu mu kládol na srdce, aby čím skôr založil saleziánsky ústav na Slovensku. Predbežným riešením bola teda Perosa Argentina. (Ďalej len: Perosa.) Tam však saleziánsky ústav bol obsadený, lebo cez vojnu doň umiestnili viedenské vojnové sirotky. Slovinskí saleziáni ponúkali Slovákom dom pre slovenských saleziánov v Lubľane. No inšpektor Tirone, ktorý medzitým pochopil, aké sú skutočné vzťahy medzi slovanskými národmi, optoval pre Perosu, aby sa slovenskí saleziáni formovali v blízkosti Turína. V Perose sa priestory uvoľnili a v jeseni 1921 už tam mohli slovenskí saleziáni začať svoju činnosť.

Dom pre slovenských študentov v Perose Argentine.

Zachovala sa nám iba pečať tohto prvého ústavu pre slovenských Saleziánov.

Kňaz Vagač začal intenzívne propagovať toto nové dielo. Uverejňoval články vo všetkých slovenských náboženských časopisoch, ba i v Hlinkovom *Slováku* a iných periodikách. Získal

pomoc a podporu jezuitov P. Jána Králička a brata Kalinu, ako aj gvardiána trnavských františkánov P. Mansfelda. V obidvoch týchto rehoľných domoch dovolili zhromažďovať chlapcov, ktorí sa prihlásili k saleziánom do nového talianskeho ústavu, skúšať ich a vyberať tých, čo sa ukázali schopnými.

Kňaz Viliam Vagač SDB

Roky prvej svetovej vojny však zapríčinili aj to, že skupinka slovenských saleziánov, ktorí študovali v Maďarsku a potom v Poľsku, stratila akýkoľvek kontakt s tými saleziánskymi študentmi, ktorí ostali v Taliansku. Medzi nimi vynikal študent te-

ológie František Sersen, ktorý sa vrátil po šiestich rokoch z Ríma na Slovensko navštíviť rodičov. U jezuitov v Trnave sa stretol s mladým krajčírom, vyslúženým frontovým vojakom Jánom Hlubíkom, ktorý sa na talianskom fronte zoznámil s tamojším farárom a zdôveril sa mu so svojou túžbou stať sa kňazom, čo na Slovensku pre jeho pokročilý vek už nebolo možné. Farár mu rozprával o Jánovi Boscovi a o tom, že u jeho saleziánov sa môžu stať kňazmi aj starší mládenci. Zostal v styku s tým farárom, ktorý mu už aj začal vybavovať možnosť dostať sa do Turína. Študent Sersen po návrate do Ríma predložil vec tamojšiemu saleziánskemu inšpektorovi Tomasettimu (1868 – 1953), ktorý dal súhlas, aby Hlubík prišiel do Ríma. Prijali ho na skúšku a pre jeho hlboké náboženské zanieťenie čoskoro aj do noviciátu. Už v roku 1921 sa stal saleziánom. Spolu so Sersenom organizovali príchod ďalších slovenských chlapcov najmä z okolia Trnavy, ktorých rímski saleziáni prijali do veľkého ústavu Božského Srdca v Ríme. Staral sa o nich Ladislav Stano, ktorý už bol 29. septembra 1915 vysvätený za kňaza. Keď však počet slovenských chlapcov v Ríme stále rástol – už ich bolo asi dvadsať –, vznikli problémy s priestormi na ich ubytovanie aj s výdavkami na ich výživu a študijné potreby. Preto sa traja slovenskí saleziáni z Ríma – kňaz Stano a klerici Sersen a Hlubík – na Vianoce 1920 obrátili na slovenskú verejnosť prosiac o podporu pre výchovu tohto saleziánskeho dorastu pre Slovensko. Rímski saleziáni im poskytli priestor v neďalekom Genzane. V roku 1921 prišlo ďalších trinásť chlapcov. A prichádzalo čoraz viac nových žiadostí.

Preto sa aj študent teológie František Sersen písomne obrátil na hlavných predstavených v Turíne so žiadosťou o zriadenie osobitného ústavu pre slovenský saleziánsky dorast. Tí ho odkázali do Perosy, ktorú už na tento cieľ určili na žiadosť kňaza Vagača. Rozhodnutie predstavených podstatne podporil bývalý saleziánsky inšpektor v Poľsku, kňaz Pietro Tirone, ktorý sa medzitým stal členom hlavnej kapituly Saleziánskej spoločnosti, kde mu bola zverená starosť o duchovnú formáciu. Aj jeho zásluhou predstavení predišli tomuto dvojakému postupova-

niu tým, že určili Františka Sersena do Perosy. V Genzane však zostalo asi dvadsať slovenských mladíkov, o ktorých sa staral kňaz Ladislav Stano.

Z toho vidíme, že naši prví slovenskí saleziáni o sebe navzájom takmer nič nevedeli, hoci ich už bolo toľko, že na dvoch rozličných miestach vznikla túžba pripravovať organizovanie samostatného slovenského saleziánskeho diela. Neskôr z toho vznikla aj určitá rivalita ohľadom toho, kto bol skutočným zakladateľom diela sv. Jána Bosca na Slovensku. Z historického hľadiska dnes vieme, že to bol bezpochyby Viliam Vagač. Ostatní iba pokračovali v jeho diele a rozvíjali ho.

Takto vznikol prvý slovenský saleziánsky ústav, ktorý začal svoju činnosť príchodom prvej skupiny slovenských mladíkov 26. novembra 1921 do Perosy. Ústav spočiatku viedol taliansky salezián Luigi Borina, ale starosť o slovenských študentov predstavení zverili slovenským saleziánom kňazovi Viliamovi Vagačovi (1889 – 1970) a študentom teológie Františkovi Sersenovi a Jozefovi Psárskemu. Dielo aj finančne podporovali slovenskí biskupi Pavol Jantausch a Karol Kmeňko. Ako sme videli, zachovala sa pekná pečať toho ústavu v bezchybnej slovenčine: Saleziánsky ústav pre Slovákov – Perosa Argentina (Torino). Cez prázdniny sa tam prišli pozrieť aj niektorí kňazi z Moravy. Vtedy sa dvaja klerici – František Sersen a Ján Hlubík – vybrali na Slovensko, aby z prihlásených chlapcov vybrali toľkých, koľkých sa dalo prijať do Perosy. Z prvých dvadsiatich štyroch žiakov ústavu v Perose, z ktorých dvaja pochádzali z Moravy, osem ich vytrvalo v štúdiách: Ludovít Cíferský, Jozef Forner, Ján Ježovít, Viktor Karlubík, Alojz Koza, Jozef Melicher, Karol Pluhár a František Zaľko. Tí sa stali saleziánmi. Ostatní, medzi nimi dvaja Česi, sa prv či neskôr vrátili domov.

Chlapcov, ktorí medzitým v Cavaglii prejavili túžbu stať sa saleziánmi, posielali aj naďalej do Ríma. Tam sa im čiastočne venovali kňaz Ladislav Stano a klerik študent František Sersen. Na ich údržbu prispievali aj dobrodinci zo Slovenska, ktorí túžili mať aj tu doma svojich saleziánov. Zachovali sa nám údaje o milodaroch: pani Písecká zo Žiliny (1 100 Kčs), farníci zo

Suchej (100 + 500 Kčs), bohuznámy z Ameriky (300 Kčs), pani Katarína Majtánová z Bratislavy (190 Kčs), Farský úrad z Liesku (50 Kčs), zbierka p. dekana zo Zavaru (1 000 Kčs).

V marci 1920 došli do Ríma mládenci: Jozef Babiak (nar. 12. októbra 1900 v Suchej nad Parnou), Jozef Patúc (nar. 4. septembra 1901 vo Veľkom Záluží, vtedy ešte Ujľak), Anton Kolarovič (nar. 17. januára 1894 v Pečeňadoch), Pavol Debnár (nar. 19. marca 1895 v Detve), Pavol Palkovič a Jakub Daraš. Títo boli určení do Genzana. Poslední dvaja po krátkom čase odišli, tak sa nám nezachovali ani ich bližšie osobné údaje. Prví štyria sa všetci stali saleziánmi. Kolarovič sa zriekol vyšších štúdií a stal sa druhým slovenským saleziánom laikom. Pavol Debnár pokračoval v štúdiách ako klerik, ale ochorel na tuberkulózu a zomrel 6. decembra 1926 v Chieri. V októbri 1920 prišli do Ríma ďalší siedmi slovenskí chlapci: Emil Dvorský z Dvorca pri Bánovciach, ktorý sa však čoskoro vrátil domov. František Kvetan (nar. 19. novembra 1906 v Hrnčiarovciach, Trnava), ktorý sa stal saleziánom, ale už ako klerik ťažko ochorel a liečil sa v rodine, kde zomrel 4. marca 1930. Ján Nádaský, rodák zo Špačiniec, ktorý tiež študoval, ale ako bohoslovec vystúpil zo Saleziánskej spoločnosti. Karol Sersen (nar. 24. októbra 1904 v Špačinciach). Vyštudoval a stal sa kňazom saleziánom. Jozef Šimončíč (nar. 7. januára 1907 v Hrnčiarovciach, Trnava), ktorý sa stal saleziánom a zomrel v Charitnom domove v Beckove 25. októbra 1968. Pochovaný je v rodisku. Silvester Taliga (nar. 30. decembra 1901 v Suchej nad Parnou). Vyštudoval v Taliansku, pre svoje nadanie získal aj doktorát v teológii, prednášal na Pápežskej saleziánskej univerzite a bol riaditeľom všetkých knižníc tejto univerzity v Turíne, neskôr v Ríme. Tam zomrel 21. decembra 1969. Leonard Tikl (nar. 21. decembra 1902 v Dúbravke, Bratislava) stal sa saleziánom a celý ďalší život pôsobil na inšpektoráte Saleziánskej spoločnosti v Bratislave, kde zomrel 14. novembra 1973. Posledná skupina slovenských vysielaných chlapcov do Ríma došla tam 29. januára 1921. Tvorili ju: Jakub Fekete (nar. 7. apríla 1897 v Rači pri Bratislave). Po niekoľkých mesiacoch tam ochorel, vrátil sa domov a stal sa diecéznym kňazom. Mar-

- Slovenski Salesianski študenti -
na hrobo Sv. Cyrilla v Rime 1921 -

cel Horniak (nar. 16. januára 1903 v Dolných Krškanoch). Vyštudoval a stal sa saleziánom. Jozef Stašo (nar. 20. mája 1903 v Terchovej). Ako kňaz pôsobil v Bratislave a zomrel v Terchovej 21. februára 1951. Jozef Straka (nar. 21. augusta 1903 vo Veľkých Kršteňanoch). Vyštudoval, v roku 1932 sa stal kňazom saleziánom, ale o rok opustil rehoľu a bol prijatý do diecézy Banská Bystrica. Pôsobil aj ako náboženský spisovateľ, ale vo verejnom živote bol nestálej povahy. Vyznával čechoslovakizmus, bol proti Slovenskej republike, v roku 1941 vstúpil do ilegálnej Komunistickej strany a v roku 1944 prešiel do povstania. Potom sa prejavil ako jeden z najzúrivejších prenasledovateľov Katolíckej cirkvi, čo mu v roku 1948 vynieslo biskupskú aj pápežskú exkomunikáciu. Zastával vysoké štátne funkcie na povereníctve školstva v Bratislave, ale v roku 1950 ho presunuli na CMBF. V roku 1966 však všetko verejne oľutoval, dosiahol zrušenie exkomunikácie a zomrel 19. novembra 1971 v Bratislave zmierený s Bohom aj s Cirkvou. – V tejto skupine došiel do Ríma aj Ján Šebela (nar. 30. mája 1907 v Rači, Bratislava) a Anton Vácval (nar. 30. mája 1907 v Ostraticiach). Aj títo dvaja sa stali saleziánmi a pôsobili až do smrti na Slovensku. Ďalší siedmi chlapci z tejto skupiny sa po krátkom alebo dlhšom čase vrátili domov alebo opustili Saleziánsku spoločnosť.

Z týchto prvých saleziánov sa rozvinulo dnešné dielo sv. Jána Bosca na Slovensku.

Slovenské či československé dielo?

K slovenským saleziánom sa už do ústavu v Cavaglià a v Perose prihlásili aj niekoľkí českí mladíci pochádzajúci z Moravy. Naši ich prijali, ale vytrval z nich iba jeden. No bol to Štěpán Trochta (1905 – 1974), jeden zo zakladateľov českého saleziánskeho diela, ktorý za vieru a za svoj národ si veľa vytrpel najprv pod nemeckou národnosocialistickou a potom i pod českou komunistickou totalitou a zomrel v chýre svätosti ako biskup v Litoměřiciach a kardinál svätej rímskej Cirkvi. Bol prijatý medzi našich chlapcov v Perose a potom pokračoval v talianskych

saleziánskych ústavoch až do kňazskej vysviacky. Bez neho sotva by bolo vzniklo saleziánske dielo v Česku.

Keď sa však otváral saleziánsky ústav v Šaštíne, slovenskí saleziáni po dlhšom uvažovaní a prekonaní rozdielnych náhľadov neprijali návrhy, ktoré vyšli aj od niektorých českých podporovateľov ústavu v Perose, aby to bol spoločný „československý“ ústav pre celú republiku. Aj vtedajší farár v Moravskej Ostrave pozýval saleziánov do tohto veľkého priemyselného strediska. Kňaz Vagač prejavil vážny záujem aj o takúto celoštátnu spoluprácu. Nadviazal styky s niektorými českými biskupmi, ktorí väčšinou prejavili záujem o spoločné saleziánske dielo. Aj niektoré české časopisy uverejnili články o saleziánoch. Ale väčšina vtedajších slovenských saleziánov optovala pre samostatné slovenské saleziánske dielo. Rozlišovali už jasne medzi ochotou bratskej pomoci susednému národu a medzi snahou o mútnu konfúziu dvoch odlišných národov, kultúr a náboženských tradícií. Toto v roku 1924 mnohým Slovákom ešte nebolo jasné. Takto dostalo saleziánske dielo na Slovensku od samého vzniku svoj jasný slovenský národný charakter. Zásluha za to patrí, podľa spomienok Jozefa Babiaka, aj Jánovi Hlubíkovi, ktorý už pri vstupe k saleziánom bol národne uvedomený a v tom ovplyvňoval všetkých mladších chlapcov. Jeden z vtedajších prvých saleziánov vo svojich spomienkach o tom písal: „Tieto varovné hlasy niektorých saleziánov pochopíme, keď si pripomenieme pomery, utvárajúce sa na Slovensku po prvej svetovej vojne. Slováci sa sotva vymanili z jednej pasce, už im nastavovali druhú, nemenej nebezpečnú. Slovákom hrozilo pod Maďarmi odnárodenie. Po príchode Čechov na Slovensko robilo sa všetko v školách, úradoch, v armáde, polícii, na bratislavskej univerzite atď., aby sa Slováci zriekli svojho jazyka aj náboženstva v mene pokroku. Natláčali nám ich pseudokultúru, ktorá urážala ľudské, národné a náboženské cítenie. Jozef Škultéty, bojovník za slovenské práva proti Maďarom, musel opustiť univerzitnú katedru v Bratislave, ak nechcel za ňu predať tie isté práva Čechom.“ A historický vývin potvrdil správnosť tohto riešenia. Tak na Slovensku, ako aj v Česku sa paralelne rozvíjali

samostatné saleziánske diela, a keď prišiel tragický rok 1950, bolševickí prenasledovatelia Cirkvi zlikvidovali na Slovensku trinásť a v Česku dvanásť saleziánskych ústavov.

Aký bol na Slovensku záujem o saleziánske dielo, o tom jasne svedčia tieto skutočnosti. Na prosebné listy, ktorými sa vedúci slovenského ústavu v Perose obracali na slovenskú verejnosť, napriek ťažkej povojnovej situácii prichádzalo toľko povzbudení a peňažných milodarov tak od predstaviteľov cirkevného života, ako aj od skromných veriacich, že pokrývali značnú časť nevyhnutných výdavkov na udržiavanie ústavu. Aj americkí Slováci, hoci už veľa obetovali na politické oslobodenie Slovenska a sami tiež cítili neblahé hospodárske následky vojny, veľkodušne prispievali na prípravu mladých kňazov, ktorí by v duchu dona pomáhali prekonať duchovnú krízu slovenskej mládeže. Zakladatelia slovenského saleziánskeho diela s vďačnosťou vždy spomínali na slovenských kňazov z Ameriky Pavla Lisického a Štefana Kočiša, na predsedníčku Ženskej katolíckej Jednoty Františku Jakubčinovú, na Americký katolícky Sokol a iné organizácie. A čo ešte chýbalo, veľkodušne doplnili hlavní predstavení Saleziánskej spoločnosti. Ani jeden zo slovenských chlapcov nemusel prerušiť svoje štúdiá pre nedostatok finančných prostriedkov. Prví naši saleziáni tiež často vďačne spomínali na gesto správcu Spolku sv. Vojtecha Mons. Jána Pöstényiho (1891 – 1980), ktorý venoval ústavu 361 slovenských kníh. To bola vtedy opravdivá manna pre slovenskú školu v zahraničí. Nitriansky biskup ThDr. Karol Kmeňko odkazoval slovenským saleziánom: „Načo sa potľkate po cudzine, keď je na Slovensku veľký nedostatok kňazov a žatva je hojná?“

Najdôležitejšia však bola ozvena v dušiach slovenských mladíkov. Ústav začal svoju činnosť asi s dvadsiatimi chlapcami, ale už po prvom školskom roku, teda v lete 1922, sa doň prihlásilo ďalších dvestošestnásť mladíkov. To však presahovalo všetky možnosti. Budova ústavu mohla pojať asi štyridsať študentov a celý výchovný personál tvorili traja mladí saleziáni. Napriek prísnemu výberu kandidátov s novoprijatými počet študentov vystúpil na šesťdesiat. Preto talianski predstavení uvoľnili ďal-

ších troch saleziánov, aby doplnili potrebný výchovný personál na školský rok 1922 – 1923. V auguste totiž tam prišli dve ďalšie skupiny mladíkov zo Slovenska. Prvých štrnástich doviedol klerik študent Jozef Bokor už 14. augusta 1922. V druhej skupine, ktorú doviedli František Sersen a Ján Hlubík, bolo ich dva desaťdeväť. Táto druhá skupina sa lúčila v Trnave 18. septembra 1922 sv. omšou vo františkánskom kostole. Správca Spolku sv. Vojtecha Mons. Ján Pöstényi daroval každému z nich vkusne viazanú knihu *Nasledovanie Krista*. Rehoľné sestry vyhotovili krásnu bielo-modro-červenú národnú zástavu s obrazom Božského srdca Ježišovho. Pod touto zástavou pochodovali chlapci až na železničnú stanicu. Do Turína došli 24. septembra, kde ich privítal kňaz Vagač. Jedným z tejto skupiny bol aj neskorší významný hudobný skladateľ a pedagóg PhDr. Teodor Hirner (1910 – 1975) zo Smoleníc. Ale v Perose nebolo dosť miesta pre všetkých chlapcov, preto časť z nich poslali k saleziánom do Foglizza a niektorých do mestečka San Benigno Canavese. Počet chlapcov v Perose dosiahol šesťdesiat, tak im predstavení poslali ďalších pomocníkov. Boli to Cyril Guniš a Tibor Janovič. Vymenili aj direktora ústavu, ktorým sa stal brat generálneho predstaveného Filipa Rinaldiho, kňaz Giovanni Rinaldi. Na začiatku akademického roka, ktorý sa v Taliansku začína 1. októbra, študent teológie František Sersen odišiel do Ríma a Jozef Psársky do Foglizza pri Turíne, aby pomáhal pri výchove slovenských chlapcov, ktorých tam predstavení poslali. V januári 1923 došiel do Perosy aj Ladislav Stano. V septembri 1923 už bolo v Perose sedemdesiat sedem chovancov, o ktorých sa staralo deväť saleziánov: piati Slováci a štyria Taliani. Ak počítame aj tých chlapcov, ktorí boli vyslaní do Foglizza, do Ríma a do Genzana, tak všetkých ich bolo v roku 1923 – 1924 okolo stodridsať.

Nával mladíkov, ktorí sa chceli stať saleziánmi, nanucoval potrebu prekonať provizórne riešenie a otvoriť na Slovensku vlastný prípravný ústav pre saleziánske povolania. V tomto zmysle naliehali aj noví slovenskí biskupi, lebo sa cítili zodpovednými za mravnú obrodu mládeže. Hlavní predstavení saleziánov zaujali k tomuto projektu kladné stanovisko, iba žiadali,

ako to bolo vždy pravidlom, aby niektorý slovenský biskup ich formálne požiadal o zriadenie saleziánskeho rehoľného domu vo svojej diecéze. Na ich veľké prekvapenie, nie jeden, ale všetci biskupi Slovenska – bolo ich vtedy sedem – na svojej konferencii v Žiline dňa 24. januára 1924 podpísali nitrianskym biskupom Dr. Karolom Kmeťkom koncipovaný dokument *Výzva slovenských biskupov katolíckemu ľudu*, v ktorom informovali slovenskú verejnosť o blahodarných účinkoch saleziánskeho diela vo všetkých krajinách Európy, ba i v ďalekom zámorí. Tento dokument možno považovať za najdôležitejší akt, ktorého plodom bolo uvedenie diela sv. Jána Bosca na Slovensko. Preto ho tu reprodukujem v pôvodnom znení:

Výzva slovenských biskupov katolíckemu ľudu

Bolo to v roku 1841, keď v meste Turíne (Taliansko) ctihodný Don Bosco započal svoje veľkolepé dielo. Jeho horlivosť a šľachetné srdce nemohli zniesť, že práve medzi mládežou sú mnohí, ktorí v telesnej a duševnej biede bez všetkej opory hynú, hoci by sa mohli stať užitočnými členmi ľudskej spoločnosti a Božieho kráľovstva na zemi. Ak ktorá bieda, tak zaiste bieda mládeže v prvom rade musí dojať a vzbudiť sústrasť.

Jak smutný je osud chudobnej a opustenej mládeže! Nedostáva sa jej kresťanskej výchovy, nemá príležitosť poznať Krista a jeho pravdy, vystavená je nákaze a zvrhlosti, niet, kto by sa postaral o jej budúcnosť. Smutný je to zjav vidieť potulujúcu sa mládež, opustenú a s bleďými lícami v otrhanom rúchu, pod ktorým sa často skrýva prázdne a skazené srdce. Zachrániť túto mládež, vedieť jej nahradiť rodičovskú lásku a výchovu, zabezpečiť jej budúcnosť je prácou, na ktorú sa v prvom rade vzťahujú Kristove slová: „Čokoľvek ste jednému z týchto najmenších učinili, mne ste to učinili“ (Mt 25, 40) .

A toto robil Don Bosco. Zaujal sa tých najbiednejších medzi biednymi, pozbieral a pritúlil k sebe chudobnú a opustenú mládež Turína. Dal jej prístrešie vo svojom byte. A keď ten nestačil, zadovážil jej iné domy a v tých vyučoval svojich úbohých mladých zverencov. Stal sa ich pravým otcom. Svet sa čudoval nad týmto vznešeným zjavom

kresťanskej lásky a všemohúci Boh majúc zaľúbenie v apoštolskej horlivosti svätého kňaza, požehnal jeho dielo tak, že ono sa má stať veľkým dobrodením nielen pre Taliansko, ale pre celý svet. Dnes už nielen Turín, ale takmer všetky krajiny sveta používajú ovocie diela Don Boscovho. Mnohotisíc mladíkov sa vychováva dnes vo veľkolepých ústavoch Spoločnosti saleziánov. Tisíce a tisíce mladých ľudí, opustených a chudobných, tu nachádza svoju záchranu. Tu sa vyučí za dobrého remeselníka alebo za kňazov a stane sa vzorom svojich spoluobčanov.

Dielo ctihodného Jána Boscu, Spoločnosť saleziánov podivuhodnou rýchlosťou sa širila. Apoštolská horlivosť zakladateľa oduševnila mnohých. Pridali sa k nemu a stali sa jeho spolupracovníkmi. Jeden za druhým sa zakladali nové ústavy. Každá krajina, každé väčšie mesto má – či chcelo mať saleziánsky ústav. Chcelo sa stať účastným na veľkolepom požehnaní tohto diela. Poľsko nedávno slávalo 25- ročné jubileum založenia 1. poľského saleziánskeho ústavu.

Len my Slováci nemáme ešte takéhoto ústavu! Slovenských saleziánov máme, ale slovenského saleziánskeho ústavu na Slovensku ešte niet. Vznesená myšlienka ctihodného don Boscu zachytila mnohých našich mladíkov. Prihlásili sa do Spoločnosti saleziánov s tým svätým úmyslom, že raz sa stanú vychovávateľmi a ochrancami našej chudobnej a opustenej slovenskej mládeže. Nie menej ako stodvadsať slovenských mladíkov nachádza sa už v tejto spoločnosti. Nakoľko však tu na Slovensku saleziánskeho ústavu niet, prinútení sú ďaleko v cudzine v Taliansku sa učiť a pripravovať na svoje krásne povolanie. Umiestení sú hlavne vo dvoch slovenských ústavoch: v Ríme a v Perose Argentíny. Medzi slovenskými saleziánmi sú kňazi, ktorí čakajú len na vhodný okamih, aby mohli tu účinkovať a saleziánske dielo sem presadiť.

A ako by to bolo potrebné! Koľko máme opustenej a chudobnej mládeže, ktorá nemajúc nikoho, vyrastá bez dobrej výchovy, skazí sa a stáva sa nešťastnou navždy pre seba, pre národ a pre cirkev.

Či by sa táto mládež nemala zachrániť? Prečože by len naša katolícka slovenská mládež mala postrádať požehnanie saleziánskeho diela? Práve táto okolnosť pohla slovenský biskupský zbor k tomu, aby umožnil slovenským saleziánom už v budúcom roku 1925 otvoriť prvý slovenský saleziánsky ústav a začať svoju prácu na záchranu slovenskej

opustenej mládeže. Úmyslom biskupského zboru je, aby časom každé biskupstvo malo svoj saleziánsky ústav, v ktorom by opustená mládež patričného biskupstva našla svoj útulok. Že v ktorom sa otvorí prvý saleziánsky ústav, to sa ešte ustáliť nemohlo. Prvou a hlavnou úlohou však musí byť potrebné prípravy urobiť, aby slovenský saleziáni mohli prísť na Slovensko.

Slovenský katolíci nemôžu polovičatú prácu konať. Započatú prácu, započaté dielo na záchranu mládeže musia dostaviť, pod strechu priviesť. Vyučených našich stodvadsať mladíkov nemôžeme v Taliansku nechať, keď oni túžia získané vedomosti medzi svojich uplatniť a tým ich aj predstavení oduševňovali.

Preto biskupský zbor sa obracia na veriaci ľud Slovenska, aby svojou pomocou, svojimi príspevkami alebo aspoň svojimi modlitbami na tento úmysel umožnil uskutočniť túto túžbu slovenských saleziánov.

Keď je tu reč o ich významnom diele, slovenský katolícky ľud istotne učiní všetko, čo mu jeho obetavosť a štedrosť odporúča. Ved' čo na tento cieľ obetuje, obetuje vlastne sebe. Obetuje svojim chudobným a opusteným mladíkom. Toto bude najlepšie uložený kapitál, lebo práca saleziána bude požehnaním pre celý národ, ktorý je teraz tiež vystavený nebezpečeniu stratiť základ budúcnosti: svoju drahú mládež. Ved' práve z týchto opustených, po uliciach sa túlajúcich mladíkov, ktorých zachrániť chcú saleziáni, by sa mohli stať tie najnebezpečnejšie živly našej spoločnosti.

Zvlášť dôstojne duchovenstvo nech sa všemožne pričiniť, aby slovenskí saleziáni čím prvo mohli začať svoje účinkovanie na Slovensku. Milodary na tento cieľ nech každý pošle na ten biskupský úrad, ktorému patričný podlieha. Zbierky sa budú ďalej konať aj po otvorení prvého ústavu, aby sa časom aj ostatné ústavy pomocou všetkých veriacich mohli vybudovať.

Biskupský zbor skladá veľké nádeje aj v obetavosť amerických katolíckych Slovákov a týchto zvlášť prosí, aby sa zaujali tohto diela i naďalej. Vo veľkej miere našim Amerikánom môžete ďakovať, že sa slovenskí mladíci v Taliansku mohli dosiaľ pripravovať k budúcej práci na Slovensku. Je síce pravda, že dobročinnosť a štedrosť našich bratov za morom už mnoho a veľkých obetí priniesla – a i najnovšie nám podporila SSV – predsa apelujeme znovu na túto slovenskú obetavosť

a sme presvedčení, že keď sa jedná o záchranu našej mládeže, naši americkí bratia dokonajú svoje dobročinné dielo tým, že slovenským Saleziánom umožnia vrátiť sa na Slovensko a venovať sa svojim, svojmu dôležitému povolaniu vo svojej rodnej zemi.

Opätovne túto vec odporúčajúc do modlitieb a dobročinnosti našich veriacich, prosíme Všemohúceho, aby každý, i najmenší milodar hojne odplatil a požehnal.

V Žiline, na spoločnej konferencii, 24. jan. 1924.

Dr. Karol Kmeťko, v. r., biskup nitriansky.

Marián Blaha, v. r., biskup b. bystrický

Dr. Aug. Fischer-Colbrie v. r., biskup košický

Dr. D. Njáradi, v. r., biskup prešovský

Ján Vojtaššák v. r., biskup spišský

Dr. Ján Belický v. r., v zast. biskupa rožňavského

Dr. Pavol Jantausch v. r., apošt. administrátor trnavský.

Výzva bola čítaná vo všetkých farských kostoloch na Slovensku a uverejnená v mnohých katolíckych časopisoch. Takto sa slovenskí biskupi rozhodli založiť aj na Slovensku saleziánsky ústav, ba postupne viaceré ústavy. A vyzývali duchovenstvo i všetkých veriacich, aby to svojimi modlitbami a veľkodušnosťou umožnili.

Hlavný predstaviteľ saleziánov v Turíne – dnes už blahosladený Filip Rinaldi – keď mu predložili tento dokument v pôvodine i v talianskom preklade, nemohol utajiť svoje dojatie: „Celý biskupský zbor krajiny si žiada synov Jána Bosca! To sa ešte v dejinách našej Spoločnosti nikdy nestalo!“ Aj preto sa všetky prípravy na založenie saleziánskeho ústavu na Slovensku rozbehli a namiesto programovaného roku 1925 slovenskí saleziáni prišli do svojej vlasti už 8. septembra 1924.

Slovenskí biskupi sa priam pretekali v ponukách, aby čím skôr mali v diecéze saleziánov. Nitriansky biskup Dr. Karol Kmeťko ponúkal im Trenčín, aj Turzovku pri Čadci alebo Teplicku pri Žiline s veľkým kaštieľom, ktorý by sa dal upraviť aj

pre dvesto žiakov. V Nitre ponúkali aj vedenie Továriškého spolku s celým inventárom. Banskobystrický biskup Marián Blaha (1869 – 1943) chcel zveriť saleziánom správu sirotinca v Kláštore pod Znievom. Biskup Ján Vojtaššák (1877 – 1965) im ponúkol tlačiareň Lev v Ružomberku. Podobne rožňavský biskup Michal Bubnič (1877 – 1945) bol ochotný zveriť saleziánom farnosť v Topolčiankach, kde farská budova by sa dala rozšíriť a zriadiť celý ústav. Aj opát Tomáš Ružička (1877 – 1947) v Žiline ponúkal veľkú budovu na tento cieľ. Nebolo to ľahké vyberať si z toľkých možností. No dekan v Borskom Sv. Mikuláši, Mons. Karol Nečasák (1877 – 1947) navrhol trnavskému apoštolskému administrátorovi biskupovi ThDr. Pavlovi Jantauschovi (1870 – 1947), aby ponúkol saleziánom správu fary národnej svätyne Sedembolestnej Patrónky Slovenska v Šaštíne, pri ktorej bola veľká budova bývalého kláštora paulínov. Biskup mal práve aj problém obsadiť miesto farára v Šaštíne, lebo krátko predtým dovtedajší správca fary Dr. Ján Michálek bol vymenovaný za kanonika do Bratislavy. Kňaz Vagač, ktorému to písomne oznámil Mons. Nečasák, kontaktoval biskupa Jantauscha a išiel si to do Šaštína pozrieť. Bolo to 24. mája 1924. Tam na mieste zistil, že by to bolo najlepšie z ponúkaných miest. Predložil návrh aj hlavným predstaveným v Turíne, ktorí to radi schválili. Pre slovenských saleziánov sa tak otvorili netušené možnosti.

Toto riešenie saleziáni prijali s nadšením, aby ich dielo na Slovensku vzniklo priamo pod ochranou Sedembolestnej Panny Márie, patrónky slovenského národa.

Prví saleziáni na Slovensku

V spomenutý deň 8. septembra 1924 došli do Šaštína dva slovenskí saleziáni: skúsený kňaz Viliam Vagač a novokňaz Jozef Bokor. Mali spravovať faru, národnú svätyňu aj filiálku v Strážoch a súčasne v jednom krídle priľahlého paulínskeho kláštora začať s výchovou chlapcov pre saleziánske povolania. Prvým direktorom, predstaveným saleziánskej komunity na

Slovensku, ktorá dostala názov Marianum, a správcom šaštínskej farnosti sa stal Viliam Vagač, ale ten mal na starosti hlavne organizáciu saleziánskeho diela na celom Slovensku. Preto predstavení čoskoro zverili úlohu direktora Ladislavovi Stanovi. Úlohou katechéty bol poverený Jozef Psársky, vysvätený za kňaza v Turíne 22. septembra 1923, a funkciou spovedníka Viliam Vagač (1889 – 1970). Členom rady tejto saleziánskej komunity bol aj Jozef Bokor, ktorý bol vysvätený za kňaza 20. júla 1924 v Turíne. Chlapci študenti z Talianska došli do Šaštína 17. novembra 1924. Postupne tam došli aj ďalší saleziáni: kňaz Ignác Jakubčík, klerici-študenti Tibor Janovič, Anton Košík, Jozef Staššo a koadjútór laik Anton Kolarovič, takže sa mohlo začať aj s výchovou v plánovanom ústave.

Chlapcov, ktorí medzitým v Cavaglia prejavili túžbu stať sa saleziánmi, posielali aj naďalej do Ríma. Tam sa im čiastočne venoval klerik študent František Sersen. Na ich údržbu prispievali aj dobrodinci zo Slovenska, ktorí túžili mať aj tu doma svojich saleziánov, ako sme to už spomenuli.

Opäť sa vynorili hlasy, či by nebolo vhodnejšie dať saleziánskemu dielu na Slovensku celoštátny charakter a ustanoviť „československú“ saleziánsku inšpektóriu. Po uvážení všetkých skúsenosti s dovtedajším vývojom nového štátu prevládla idea samostatného slovenského diela.

Takýto postup schválil aj hlavný predstavený Filippo Rinaldi v Turíne a hneď poslal prvému českému saleziánovi, ktorým bol kňaz Ignác Stuchlý a pôsobil v inšpektoriálnom dome v slovinskej Lubľane, list poslušnosti, aby nechal svoje tamojšie sídlo a začal organizovať saleziánske dielo v Česku. Na tento cieľ mu dal k dispozícii ústav v Perose Argentine, z ktorého študentov previedli do Šaštína.

V radosi z takého hladkého priebehu realizácie dlho snívaneho a túženého projektu sotva si dvaja slovenskí saleziáni, čo prišli do Šaštína, jasne uvedomili farchu, ktorú zobrali na svoje plecia. Veď prišli tam s holými rukami. V prevzatých farských miestnostiach našli jeden stolík a štyri stoličky. Hneď asi o týž-

deň prišli ich navštíviť biskupi Karol Kmeťko, Pavol Jantausch a Ján Vojtaššák. Saleziáni im ponúkli tie stoličky a jeden z nich si sadol na kufor. Biskup Kmeťko poznamenal: „To hádam ani don Bosco nebol taký chudobný ako vy. Veď v celom dome máte iba štyri stoličky.“ No všetci traja biskupi ich hneď aj obdarovali so žartovným želaním: „Aby ste mali aspoň na pár stoličiek.“ Odvážni synovia sv. Jána Bosca však s vierou úspešne prekonávali všetky ťažkosti a pomaly sa stal Šaštín kolískou rozsiahleho saleziánskeho diela na Slovensku.

Prvý saleziánsky dom na Slovensku – Šaštín.

Samostatné dielo výchovy a výučby spočiatku päťdesiat, onedlho sto chlapcov, ktorí čoskoro zaplnili priestory ústavu, vyžaduje veľa objektívnych materiálnych, finančných i personálnych predpokladov, ktoré tí dvaja mladí kňazi ešte nemohli vlastniť ani narýchlo vytvoriť. Už 17. novembra 1924 došla do Šaštína prvá skupina päťdesiatich šiestich slovenských chlap-

cov z Talianska. Dovedol ich novokňaz Ladislav Stano. Postupne prichádzali síce aj ďalší spolupracovníci, lebo pokročilejší mladíci z Perosy ostali v Taliansku, kde pokračovali v štúdiách a stávali sa saleziánskymi kňazmi. Ale ťažkosť s vedením ústavu v Šaštíne veľmi neubúdalo, lebo po prekonaní jedných vznikali hneď ďalšie, často ešte vážnejšie než tie predošlé. Slovenskí biskupi aj celá katolícka verejnosť naliehali na čím skoršie otvorenie ďalších saleziánskych ústavov najmä v slovenských mestách, lebo stále sa zhoršujúca hospodárska situácia v novom štáte zapríčiňovala rastúcu nezamestnanosť desaťtisícov pracujúcich, biedu ich rodín a hlavne opustenosť a duchovnú spustnutosť mládeže. Viacerí biskupi vyzývali svojich veriacich, aby podporovali saleziánske dielo na Slovensku. Napríklad biskup Ján Vojtaššák vo svojom časopise *Diecezánsky obežník biskupstva spišského* v roku 1925 (číslo 8) vyzýval svojich kňazov: „Žiadam diecezánske duchovenstvo, aby veriaci ľud o tejto kongregácii poučilo a k napomáhaniu povzbudilo.“ A v ďalšom texte tohto čísla sa ešte trikrát spomínajú saleziáni.

My si dnes ťažko vieme predstaviť pomery, v akých vtedy žila značná časť obyvateľov Slovenska. Najmä na perifériách miest ľudia bývali v podmienkach „tretieho a štvrtého sveta“. Napríklad v Bratislave tri štvrtiny bytov tvorili jedno- a dvojizbové bytovky, v ktorých sa tlačili neraz dve alebo tri rodiny. Najväčšiu časť robotníkov tvorili učni, ktorí boli úboho platení. V bratislavskom zámočníctve na jedného robotníka pripadalo jedenásť učňov, v Trenčíne továreň na stroje zamestnávala na jedného robotníka až tridsať učňov. Pracovali často desať- až štrnásťročnými deťmi, a to nielen v službách, ale aj vo výrobe. V roku 1935 Slovensko vykazovalo vyše stotisíc mladých ľudí bez práce. Noviny prinášali správy aj o mŕtvych následkom hladu.

Preto tí prví dvaja, neskôr štyria mladí saleziáni v Šaštíne pracovali, trpeli a usilovali sa skrátiť čas, potrebný na dozrievanie osôb i nových podnikaní.

Ako prvé dielo zriadili v Šaštíne výchovno-vzdelávací ústav pre chlapcov, ktorí sem došli z Talianska. Budova niekdajšieho kláštora, prilahlá k národnej svätyni, bola však v správe vlád-

nych úradov v Prahe. Aj keď najväčšia časť z nej ostávala prázdna, úrad Lesná správa štátnych veľkostatkov, ktorá tam sídlila, nechcel tam vpustiť saleziánov, ktorým patrilo iba pár miestností farského úradu. Viliam Vagač sa musel obrátiť priamo na Ministerstvo poľnohospodárstva do Prahy. Sám o tom zaznamenal, že „najprv vyhľadal pánov poslancov Hlinku a Ravasza. K deputácii sa pripojil aj pán poslanec Dr. Jozef Tiso, s ktorým pred pár rokmi v Nitre organizoval prednášku s diapozitívmi o saleziánskych dielach. V Prahe slovenskú delegáciu vypočuli a prepustili saleziánom celý objekt okrem jedného krídla na prízemí, kde boli kancelárie tej lesnej správy“.

Počet chlapcov, ktorí prichádzali z Talianska, ale aj nových zo slovenských dedín a miest, čoskoro prevýšil stovku. Saleziáni ich pripravovali na verejné skúšky do gymnázia v Kláštore pod Znievom, potom k františkánom do Malaciek a nakoniec na biskupské, neskôr štátne gymnázium v Trnave. Ústav v Šaštíne dosiahol uznanie Ministerstva školstva a národnej osvety v Prahe výnosom z 21. marca 1928. A každý rok sa z nich hlásilo do noviciátu okolo pätnásť nádejných saleziánov. Aj autor týchto riadkov absolvoval v Saleziánskom gymnázium v Šaštíne tretiu až piatu triedu (1941 – 1944). Tam profesionálna kvalita profesorov a ich príťažlivé osobnosti prispeli k tomu, že som sa devätnásťročný rozhodol nasledovať ich príklad a vstúpiť do Saleziánskej spoločnosti.

Takýto záujem mladých študentov o saleziánske povolanie čoskoro vyžadoval zriadenie nového ústavu, lebo dielo noviciát má svoje osobitné požiadavky. V roku 1927 saleziáni dostali na tento cieľ správu farnosti vo Vrábľoch aj s jej filiálkou. Iste aj preto, lebo tamojší dekan-farár Mons. ThDr. Jozef Janda bol takým ctiteľom „ctihodného don Bosca, zakladateľa saleziánskych diel“, že práve v tom roku vydal svoj slovenský preklad diela *Ján don Bosco (Povahopis)* od Jána Lemoyne, ktorý vyšiel nákladom Saleziánov v Šaštíne. A v tom istom roku Mons. Janda opustil faru, lebo bol povýšený za kanonika do Trnavy. Po

necelých dvoch rokoch však saleziáni museli konštatovať, že to miesto pre noviciát nevyhovuje. Preto im dal trnavský apoštolský administrátor biskup ThDr. Pavol Jantusch k dispozícii starodávne benediktínske opátstvo Hronský Svätý Beňadik z 11. storočia, s farnosťou a jej dvoma filiálkami Kozárovce a Orovnica. Bolo to v roku oslavovania beatifikácie kňaza Jána Bosca. Tam saleziáni 24. mája 1929 otvorili svoj slovenský noviciát, do ktorého nastúpilo hneď pätnásť novicov. Pri farnosti zrejme zriadili aj typicky saleziánske oratórium. Direktorom toho nového domu sa stal kňaz Jozef Bokor (1897 – 1969). Dôležitú úlohu formovania novicov vykonával taliansky salezián Luigi Cei. V roku 1933 bol mu určený za pomocníka Slovák ThDr. Jozef Babiak (1900 – 1980), krátko predtým promováný na Gregorovej univerzite v Ríme, ktorého v roku 1936 hlavný predstavený saleziánov Pietro Ricaldone (1870 – 1951) vymenoval za magistra novicov. Ten potom formoval celú generáciu slovenských

Noviciát saleziánov – Sv. Beňadik nad Hronom.

Kňaz Jozef Bokor,
prvý a dlhoročný inšpektor saleziánov na Slovensku.

saleziánov až do tragickej noci z 13. na 14. apríla 1950. Zomrel ako exulant v Ríme a zostala o ňom povesť svätosti.

Slovenskí biskupi, ktorí kolektívne požiadali hlavného predstaveného saleziánov, aby poslal slovenských saleziánov na Slovensko, horlivo podporovali ich novozaložené dielo. Napríklad spišský biskup Ján Vojtášák (1877 – 1965) vo svojom *Diecezánskom obežníku Biskupstva spišského* už v roku 1925 na viacerých miestach vyzýval svoje duchovenstvo, „aby veriaci ľud o tejto kongregácii poučilo a k napomáhaniu povzbudilo“.

Po prvom desaťročí od príchodu do Šaštína, slovenskí saleziáni už boli vstave začať dielo priamej vychovávateľskej činnosti tam, kde to bolo najviac treba. V roku 1933 biskup Jantusch zveril im novú farnosť v Bratislave na Miletičovej ulici, s filiálkami Prievoz, Trnávka a Dynamitka. Za direktora bol vymenovaný ThDr. František Sersen. Vtedy to všetko bolo ešte iba predmestie Na Tehelnom poli. Toto ďalšie saleziánske dielo otvorili 14. septembra 1933. V ňom našli potom tisíce mla-

Prvý saleziánsky dom v Bratislave, Miletičova ulica.

dých ľudí priestory a láskavé vedenie saleziánov, aby sa z nich stali podľa saleziánskeho výchovného systému poctiví občania a dobrí kresťania svojej vlasti. Tento dom sa postupne stal hlavným sídlom Saleziánov na Slovensku.

Medzitým českí saleziáni zo zahraničia uviedli saleziánske dielo aj na Moravu. Preto v roku 1934 hlavní predstavení v Turíne zriadili samostatnú inšpektóriu pre celé Česko-Slovensko. Jej vedenie zverili prvému a najstaršiemu českému saleziánovi Ignácovi Stuchlému (1869 – 1953). Slovenské saleziánske dielo bolo priradené do tejto novej inšpektórie. Dovtedy totiž slovenské saleziánske komunity patrili pod Slovinskú inšpektóriu v Lubľane, ktorú viedol ThDr. Franc Walland.

V nasledujúcom roku 1936 trnavský biskup Dr. Pavol Jantusch zveril saleziánom veľkú budovu niekdajšieho seminára (terajší arcibiskupský palác, pôvodne šľachtický konvikt, ktorý dala postaviť Mária Terézia v rokoch 1747 – 1754) s úlohou viesť

malý seminár jeho diecézy, v ktorom vydelil priestory aj pre saleziánskych študentov vyšších tried gymnázia. Už 26. augusta sa tam presťahovali žiaci štvrtej a piatej gymnaziálnej triedy zo Šaštína. Tam potom saleziáni umiestnili aj svoj Filozoficko-pedagogický študentát, v ktorom sa mladí saleziáni pripravovali na svoje maturitné skúšky a na dvojročnú pedagogickú prax, po ktorej nastupovali na ďalšie vysokoškolské štúdiá.

Zatiaľ nemáme prístup k zachovaným dokumentom o činnosti saleziánov v tomto formačnom dome. Prvým direktorom ústavu bol ThDr. František Sersen. V roku 1942 na jeho miesto nastúpil prof. František Valábek (1907 – 1980), ktorý redigoval aj časopis *Mládež a misie*. Od roku 1945 bol direktorom prof. Anton Macák (1907 – 1972). On premenoval ústav na Saleziánsky pedagogický študentát. Vedenie slovenskej saleziánskej inšpekcie skoncentrovalo do Trnavy takmer všetkých svojich diplomovaných stredoškolských profesorov, ktorí vyučovali tak na Štátnom gymnázium, ako aj na Saleziánskom pedagogickom študentáte. Boli medzi nimi ozajstné osobnosti, ktoré sa zapísali do kultúrnych dejín Slovenska. Tam pôsobil už vtedy známy básnik Andrej Šándor – Gorazd Zvonický (1913 – 1995), básnik a spisovateľ Štefan Sandtner (1916 – 2006), pedagóg a významný hudobný skladateľ Jozef Strečanský (1910 – 1985), ktorý so svojím chlapčenským spevokolom *Trnavskí speváčikovia* vzbudil živý záujem aj v zahraničí. Jeho operety získavali široký záujem publika. Napríklad na oslave tretieho výročia nového pápeža Pia XII. 12. marca 1942 v dóme sv. Martina v Bratislave za účasti prezidenta republiky Jozefa Tisu a zástupcu Sv. stolice Mons. Giuseppe Burzia Strečanského skladby zožali veľké ovácie. Jeho operetu *Podivná socha* hrali aj v Slovenskom národnom divadle v Bratislave. Medzi dvadsiatimi členmi profesorského zboru trnavského gymnázia bolo vždy okolo polovice saleziánov. Mená ako František Valábek, Štefan Fabera, Alojz Koza, Vojtech Babulík, Alojz Žemla, Ján Chrenko, Titus Zeman boli známe širokej pedagogickej verejnosti nielen v Trnave. A Titus Zeman (1915 – 1969), ako mučeník pre záchranu kňazských povolání, je dnes Boží služobník s prebiehajúcim procesom beatifikácie.

Dostal sa mi do rúk rukopis, v ktorom Ing. Stanislav Májek, jeden z vtedajších chovancov, opisuje *Saleziánsky ústav v Trnave*. Reprodukujem to tu takmer doslovne, lebo ide o dôležitý prameň k dejinám saleziánov na Slovensku:

Budovu Saleziánskeho ústavu, dnes Arcibiskupský úradu Trnavskej arcidiecézy, dala postaviť Mária Terézia v rokoch 1747 – 1754. Pôvodne slúžila pre šľachtický konvikt. Ide o palácovú architektúru v štýle vienského vrcholného baroka. Štvorkrídlový pôdorys s tromi podlažiami a suterénom, štruktúrovanou fasádou s bohatými pilastrami, bosovaným prízemím a ozdobnými mrežami v oknách vytvárajú peknú proporčnú architektúru nárožia ulíc Mikuláša Schneidra Trnavského a Jána Hollého. Ozdobou fasády je vstupný portál s balkónom, kamennou balustrádou a sochami svätých. Budova architektonicky vhodne nadväzuje na objekt Marianumu – Seminára. Tým, že bazilika sv. Mikuláša je postavená na os ulice M. Schneidra Trnavského, naskytajú sa pekné diaľkové pohľady už od Námestia Sv. Trojice. V siluete sa uplatňuje baňatá kopula kaplnky, ktorá esteticky pôsobí aj v diaľkových pohľadoch na mesto.

Vnútorňý pôdorys priestorov je dvojtrakt, kde chodby sú orientované do uzavretého štvorcového dvora a učebne, spálne, administratíva, kuchyňa a pomocné priestory sú do ulice alebo do dvora. V objekte Marianumu je malá kaplnka vysunutá do záhrady, ktorá slúžila seminaristom a kaplnka na 2. poschodí v časti konviktu bola pre chovancov. Na prízemí do Hollého ulice je divadelná sála, ktorá slúžila aj na účely oratória. V areáli ústavu bol veľký dvor, kde sa hral cez prestávky volejbal, vedľa záhrada so stromami na prechádzky a besiedka na posedenie.

Seminaristi

V budove saleziánskeho ústavu bol Malý seminár pre budúcich diecéznych kňazov a konvikt. Seminaristami sa stávali chlapci od VI. triedy gymnázia a po maturite išli na teologické štúdiá. Popri štúdiu na gymnáziu mali špeciálnu prípravu na budúce povolanie. Vo voľnom čase dokázali nacvičiť divadelné hry prevažne s misionárskou tematikou, s ktorými sa prezentovali aj pred verejnosťou. Život seminaristov prebiehal v samostatnom trakte bývalého Marianumu.

Život v konvikte

Chlapci hlavne zo vzdialenejších obcí a miest, ktorí boli prijatí na gymnázium, sa mohli uchádzať o ubytovanie a stravovanie v konvikte. Denný program bol najmä pre najmladších 11-ročných chlapcov dosť tvrdý – sparťanský. Včas sa vstávalo, každý deň bola sv. omša, po nej raňajky, príprava a odchod do školy. Učilo sa aj v sobotu a vyučovanie sa končilo do 13.00. Po spoločnom obede bolo do 14.00 voľno a nasledovali štyri hodiny štúdia s hodinovou prestávkou. Pri štúdiu bol pedagogický dozor, ktorý vykonávali asistenti – saleziánski klerici po maturite, v rámci trojročnej pedagogickej praxe.

Keď v roku 1938 prišiel do ústavu prof. Jozef Strečanský, založil chlapčenský spevokol, ktorý vošiel do povedomia ako Trnavskí speváčkovia. Zo sólistov vynikali Rafael Černý, Ján Čambál, Peter Heteš, Štefan Kosnáč, Marián Jaroušek, Karol Trubač a ďalší. Boli jeho pýchou a bol nepísaný zákon, že prednosť na ubytovanie mali speváci. Úspechy neboli bezbolestné. Nestrpel, aby niekto neprišiel na nácvik spevu, ktorý bol 1- 2-krát do týždňa počas poobedňajšieho štúdia. V knihe Kňaz s harmonikou jeho obľúbený sólista P. Heteš spomína, ako ho naháňal v kaplnke, keď neprišiel na spev. So svojimi speváckmi nacvičil operety Podivná socha, Kaplnka v lese, Rybár Marek, Jedným sníčkom anjeličkom, s ktorými vystupoval aj pred verejnosťou a nahrával v rozhlase. Podivnú sochu hrali aj v bratislavskom Národnom divadle i ďalších mestách. Pri príležitosti výročia voľby pápeža Pia XII. 12. marca 1942 spevokoly z Bratislavy, Trnavy a Šaštína účinkovali pri doobedňajšej Bohoslužbe v Dóme sv. Martina a popoludní vystúpili na slávnostnej akadémii so skladbami svetových autorov a niekoľkými J. Strečanského, za účasti prezidenta Dr. Jozefa Tisu a zástupcu Sv. stolice Msgr. Giuseppe Burzia, keď zožali veľké ovácie. Za odmenu vedel spevákom vybaviť rôzne výlety. Nespočetné boli vystúpenia sólistov pri rôznych príležitostiach v Trnave aj mimo nej.

Pekne sa oslavovali významné cirkevné sviatky a zolášť patrónov saleziánov. Nechýbal slávnostný obed a rôzne podujatia, čo chovancom padlo dobre. Nezabudnuteľné boli večierky tesne pred odchodom na vianočné sviatky. Vtedy bola slávnostná večera, ktorú pripravili sestričky saleziánky a po nej akadémia s mnohými veselými i vážnymi vystúpeniami s predvianočnou tematikou. Chlapci sa tešili na Vianoce a dlhšie prázdniny s rodičmi.

Šport patril do výchovného procesu. Veľmi dobrú úroveň mali volejbalové zápasy, ktorých sa často zúčastňoval aj prof. Titus Zeman. Bola to jeho obľúbená hra a keď hrali s ním seminaristi proti starším chovancom, vtedy mali veľké obecenstvo, ktoré ich hlasito povzbudzovalo. Mimoriadne vysokú úroveň mali stolnotenisové zápasy, ktoré sa hrali predovšetkým v zimných mesiacoch. Zaujímavé boli turnaje medzi oratoriánmi a chlapcami z konviktu. Šachy sa hrávali hlavne vo voľnom čase po večeri. V letných a jesenných mesiacoch chovanci išli obyčajne v sobotu na Kopánku, kde ich milo cukríkmi a požehnaním privítal direktor a farár Ján Hlubík. Bolo tam riadne futbalové ihrisko, na ktorom si mohli zahrať. Na hru prehovorili i svojho asistenta, ktorého oslovovali velebný pán, ten si vyhrnul reverendu a začala sa naháňačka za loptou.

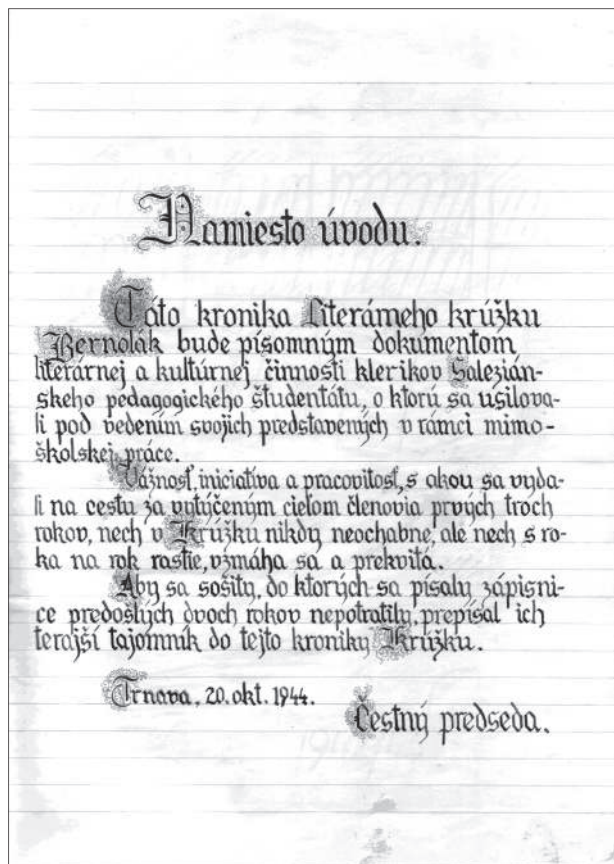
Pôsobenie saleziánov – pedagógov na trnavskom gymnáziu

Biskup Pavol Jantausch zriadil 1. 2. 1938 Rímskokatolícke biskupské československé gymnázium a vyučovanie prvých tried sa začalo v Marianume v budove saleziánov na Hollého 1. Apoštolská administratúra prevzala budovu gymnázia na Hollého č. 3 v dňoch 6. a 7. júla 1939 a do nej sa presťahovalo už Rímskokatolícke biskupské slovenské gymnázium. Vyššie Štátne reálne gymnázium J. Hollého (triedy V. – VIII.) ostalo v priestoroch gymnázia a v roku 1942 zaniklo.

Saleziáni sa vo veľkej miere podieľali na výučbe a výchove študentov biskupského gymnázia. V školskom roku 1939 – 1940 učilo z 20-členného profesorského zboru 10 saleziánov a neskôr ich bolo 13: Vojtech Babulík, Štefan Fabera, Ján Chrenko, Alojz Koza, Štefan Krajčovič, František Kubala, Augustín Moncman, Jozef Strečanský, František Valábek, Alojz Žemla. V roku 1941 pristúpil Ján Magula, v roku 1942 Štefan Foltín a v roku 1944 Titus Zeman. Zo zboru boli uvoľnení v roku 1943 V. Babulík, Š. Krajčovič, A. Moncman, Š. Fabera, v roku 1944 A. Koza, A. Žemla, v roku 1945 F. Kubala, F. Valábek, J. Strečanský a 9. 2. 1946 bol vylúčený pre tzv. krížikovú akciu Titus Zeman. O nej píšem v samostatnej kapitole. V školskom roku 1946/47 učil už len Ján Chrenko.

Ale aj sám som v Trnave prežil plné tri roky 1944 – 1947, preto môžem o týchto rokoch niečo doplniť aj osobným svedectvom. V tom období bolo nás tam okolo tridsať saleziánov, žia-

kov sexty, septimy a oktávy (posledné tri roky klasického gymnázia) a naši predstavení nás pripravovali na verejné skúšky na Biskupskom, od roku 1939 Štátnom gymnáziu. Direktorom Saleziánskeho pedagogického študentátu bol prof. Anton Macák. Bol to pomerne mladý kňaz v najlepšom veku, absolvent Gregorovej univerzity v Ríme, kde získal široký kultúrny rozhľad a veľkú citlivosť pre slovenské národné hodnoty. Ako vnútorní študenti boli sme ubytovaní v terajšom biskupskom paláci na Hollého ulici, teda prakticky v strede Trnavy. To najmä nadejším študentom dávalo možnosť venovať sa popri študijných

programoch aj rozličným iným záujmom. Náš direktor sám prišiel v roku 1942 s iniciatívou založiť pre nás *Literárny krúžok Bernolák*, ktorého obsažná Kronika sa otvára dňom 25. októbra 1942 a končí sa dňom 5. marca 1950. Posledný predseda tohto literárneho krúžku Ing. Ján Šurina našťastie zachoval neporušenú celú Kroniku tohto literárneho krúžku. Sú v nej zápisnice zo všetkých zasadaní a iných kultúrnych podujatí až do marca 1950, keď sa študentát presťahoval do Šaštína, odkiaľ čoskoro všetkých saleziánov ozbrojenci boľševického režimu deportovali na najrozličnejšie miesta.

Tento vzácny dokument dosvedčuje, že Anton Macák viedol svojich zverencov k čo najvyššiemu stupňu národnej kultúry. Mali ju poznávať a lásku k nej mali dokazovať aj pokusmi o vlastnú literárnu tvorbu. Z absolventov tohto ústavu sa potom v zahraničí siedmi stali vysokoškolskými profesormi v Taliansku, Rakúsku, Nemecku, Belgicku, Izraeli, ba aj v Japonsku, tak na cirkevných, ako aj na štátnych univerzitách. V príľahlom diecéznom malom seminári saleziáni čoskoro podobne formovali vyše sedemdesiat seminaristov, budúcich kňazov.

O rok neskôr v jednej z najzanedbanejších periférií Bratislavy, akou bola saleziánom zverená Dornkappel (teraz Trnávka), 8. decembra 1937 otvorili svoj nový dom, postavili farský kostol s každodenným oratóriom a všetkými ostatnými prostriedkami výchovy mládeže, ako to už bolo na Miletičovej ulici. Ústav viedol direktor Ľudovít Cíferický (1903 – 1978).

Pápežský protonotár opát-farár Tomáš Ružička (1877 – 1947) v Žiline bol medzi prvými, ktorí pozývali saleziánov do svojho mesta. Podporoval ho v tom aj biskup Karol Kmeňko, takže sa jeho túžba splnila a 20. novembra 1938 saleziáni otvorili ústav aj v Žiline. Direktorom sa stal kňaz Ľudovít Žilka (1905 – 1957), ktorý potom redigoval aj časopisy *Don Bosco* a *Saleziánske zvesti*. Zriadili tam stredoškolský internát a veľmi frekventované mládežnícke stredisko s oratóriom.

Druhý saleziánsky dom v Trnave – Kopánke.

Slovenská štátna samostatnosť v roku 1939 umožnila aj cirkevnoprávne zriadenie samostatnej Slovenskej saleziánskej inšpektórie. V Slovenskej republike saleziánske dielo dostávalo nové impulzy nielen od cirkevných, ale aj od štátnych predstaviteľov na čele s prezidentom Dr. Jozefom Tisom. Všetci si boli vedomí zvýšenej potreby dobrej výchovy slovenskej mládeže, ktorú bolo treba chrániť pred zhubnými vplyvmi Hitlerovho národnosocialistického novopohanstva, ale aj pred prenikaním zhubnej boľševickej ideológie bojovného ateizmu. Nielen že saleziánom nič neprekážalo v ich účinnom apoštoláte medzi mládežou, ale vždy na nových miestach Slovenska ľudia žiadali o ich prítomnosť. Za krátkych šesť rokov trvania slovenského štátu vznikli na Slovensku štyri nové sídla Saleziánskej spoločnosti. Príklad horlivých a odborne pripravených saleziánskych kňazov vychovávateľov tak pôsobil na mladých študentov, že každoročne pätnásť až dvadsať z nich sa uchádzalo o vstup do noviciátu Saleziánskej spoločnosti, aby sa mohli stať saleziánmi. Po krátkych dvoch desaťročiach slovenská saleziánska inšpektó-

Saleziánske dielo v Žiline.

ria vykazovala okolo dvestošešťdesiat členov, čo predstavovalo štatistický rekord v rámci celosvetového rozvoja diela sv. Jána Bosca. Okrem toho v období 1924 – 1950 slovenská saleziánska inšpektória vyslala do svetových misií asi stopäťdesiat slovenských saleziánov. Prvým z nich bol zakladateľ saleziánskeho diela na Slovensku kňaz Viliam Vagač, ktorý koncom dvadsiatych rokov onoho storočia požiadal o to hlavných predstaviteľov, a tí ho po krátkom pobyte v Taliansku vyslali do Brazílie, odkiaľ sa vrátil na Slovensko až po druhej svetovej vojne.

Už pol roka po vzniku Slovenskej republiky, 13. októbra 1939 došiel do Michaloviec prvý salezián, ktorým bol kňaz Anton Jančovič (1905 – 1971). Pozval ho veľký priateľ saleziánskeho diela ThDr. Štefan Hlaváč (1903 – 1983), ktorý po návšteve Saleziánskeho výchovného ústavu v Šaštíne túžil uviesť takéto dielo aj do Michaloviec. Úlohou Jančoviča bolo oboznamovať verejnosť celého kraja so saleziánskym dielom pre Michalovce a hľadať prostriedky na novú primeranú budovu. Veľkým

podporovateľom tohto diela bol vtedajší zemplínsky župan Štefan Haššík (1898 – 1975). O necelý rok košický biskup Mons. Jozef Čársky (1886 – 1962) s núteným sídlom v Prešove už 20. septembra 1940 posvätil základný kameň pre toto dielo. Len čo bola obývatelná prvá časť budovy, 8. decembra 1941 prišli tam ďalší saleziáni a biskup Čársky posvätil budovu. Začali s oratóriom a nevelkou kaplnkou a pokračovali v stavbe internátu pre stredoškolských študentov z okolitých dedín a mestečiek. Hneď počas týchto začiatkov mal som príležitosť navštíviť tento saleziánsky ústav. Bolo to 5. júla 1942, keď Michalovce navštívil prezident Slovenskej republiky, kňaz Dr. Jozef Tiso. Na dvore ústavu, kam mal prísť obetovať sv. omšu, som ho sám stretol a on sa mi vlúdne prihovril, vypytoval sa, čo a kde študujem. Keď som mu povedal, že na gymnáziu saleziánov v Šaštíne, pochválil to, že je to veľmi dobrá škola, a povzbudil ma, aby som sa dobre učil a poslúchal svojich predstavených.

Saleziánske dielo – Michalovce.

Pýtal sa ma, ako to, že už mám taký pekný fotografický aparát. Odpovedal som mu, že aparát mi požičal spolužiak, ktorý už skončil strednú školu a pracuje na notárskom úrade. Ale už sme boli pri vstupe do saleziánskeho ústavu, kde ho čakala pripravená kaplnka, aby celebroidal tichú sv. omšu. Zúčastnil som sa na nej celkom blízko oltára a sledoval som, ako kňaz prezident sa modlí. Aj som si tam urobil z neho jednu fotografiu.

Ale počúvajte priame svedectvo prof. Štefana Hlaváča, ktorý dal účinný impulz na príchod saleziánov do Michaloviec. On vo svojich spomienkach, ktoré vyšli pod titulom *Po priamych cestách* (Verona, 1986), napísal:

Gorazd Zvonický bol nielen prvým šuhajom, ktorému som pomohol na cestu do vinice Pána, ale nepriamo aj podnetom na budovanie saleziánskeho ústavu so študentským internátom v Michalovciach.

V auguste 1934 som spolu s babkami Alexovou, Rudášovou a Šárovou putoval do Mariazellu. Na spiatočnej ceste sme sa zastavili v Šaštíne a navštívili sme aj nášho Andreja Šándora. Babkám sa ústav páčil a vzdychali: „Keby sme mali niečo také aj v Michalovciach!“ A obrátili sa na mňa: „Pán farár, ta naj zrobia daco i u Michalovcoch.“ „Keď budete pomáhať modlitbami – ved' každý deň chodíte na svätú omšu, a to je ohromný kapitál – a budete aj grajciarky zbierať, pokúsím sa urobiť niečo aj u nás. Naši chlapci veľmi potrebujú taký ústav, hlavne študenti taký internát.“ „Budeme im pomáhať,“ ochotne sľúbili ženičky. „Tak hned' začneme,“ povedal som. „Svätú omšu obetujem za zdar tohto diela a, pani Alexová, tu máte tisíc korún ako prvý príspevok.“ „Aj ja dám tisíc korún,“ vyhlásili všetky tri. V Michalovciach sa hned' pridala s tisíc korunami pani Tudošová. Pani Alexová uložila do banky na vkladnú knižku pod heslom „Saleziáni“ 5 000 korún. Tento obnos bol začiatkom niekoľkomiliónového diela.

Michalovského pána farára sa ako prvú cirkevnú inštanciu podarilo presvedčiť o nutnosti ústavu a súhlasil prepustiť naň pozemok z farských majetkov. Košický pán biskup Čársky s radosťou schválil náš úmysel.

V roku 1935 sme si vymenili niekoľko listov s predstaveným saleziánov. 26. januára 1936 prišli do Michaloviec vyjednávať salezián-

sky inšpektor Ignác Suchý a direktor Jozef Bokor. Povedali nám, za akých podmienok sú ochotní poslať do Michaloviec saleziánov. Až v roku 1939, po prekonaní všelijakých ťažkostí, podarilo sa nám splniť požiadavky. 13. októbra prišiel prvý saleziánsky kňaz Anton Jančovič, ktorý prevzal farchu vybudovania ústavu. Pracoval veľmi múdro a horlivo, takže 5. júna 1940 sme mohli zadať stavbu a 29. septembra košický pán biskup posvätil základy ústavu.

V júni 1941, keď stavba bola už vyťahnutá, nedostali sme sľúbenú subvenciu a mali sme veľké starosti. Podarilo sa nám z banky požičať 100 000 korún a mohli sme budovu zastrešiť. Ja som podpísal zmenku a nežiadal som ani podľa cirkevných predpisov súhlas pána biskupa, lebo som sa bál, že sa to pretiahne. To bola moja najväčšia dlžoba v živote, ale nemrzela ma. Veril som, že sv. Ján Bosco vyprosí pomoc. A nesklamal som sa. Po fronte pán riaditeľ Jančovič všetko vyplatil a na meniny 1945 mi banka oznámila, že pôžička je vyrovnaná. Toto bol najväčší hmotný dar, aký som kedy k meninám dostal.

Veľká bola radosť celého Zemplína, keď 8. decembra 1941 v Michalovciach otvorili časť saleziánskeho ústavu, oratórium a internát. Začala sa pozhnaná činnosť saleziánov podľa zásad veľkého vychovávateľa sv. Jána Bosca. Pôsobili medzi mládežou úspešne nielen po stránke náboženskej, ale aj športovej a divadelnej. Saleziánsky internát pomáhal uskutočňovať aj našu túžbu odstraňovať veľký nedostatok kňazov na východnom Slovensku.

V ústave saleziánov sa konali schôdze Katolíckej akcie z celého Zemplína, kňazské rekolekcie, exercície, organizovali sa púte. atď. Toto ohnisko náboženského života veľmi zavádzalo nepriateľom cirkvi. Keď sa dostali k moci, medzi prvými katolíckymi inštitúciami násilím, proti vôli veľkého davu, zlikvidovali saleziánsky ústav v Michalovciach. 16. mája 1949, na sviatok sv. Jána Nepomuckého, o 17. hodine prišla kopa ozbrojených četníkov a obsadili ústav. Veriaci sa zhrkli a piati saleziáni mali čo robiť, aby neprišlo ku krviprelievaniu. Dali sa odviezť okolo polnoci za náreku množstva veriacich, chovancov internátu a návštevníkov oratória.

Na druhý deň nepriatelia rozšírili správu, že ústav zhabali na želanie ľudu, lebo saleziáni pracovali a vychovávali mládež protištátnu. To už nepovedali, že za Kysakom všetkých saleziánov prepustili, lebo

nemali proti nim dôkazy. Všetky obvinenia boli vymyslené. Do Michaloviec sa však vrátiť nesmeli. Takto zanikol jediný katolícky študentský internát v Zemplíne, ktorý patrilo medzi moje najväčšie pocty v Michalovciach. Uspokojil som sa slovami Jóba: Pán Boh dal a Pán Boh dopustil vziať, veď on to vynahradí aj s úrokmi. (Cit. dielo, s. 179 – 182.)

V roku 1948 biskup Dr. Jozef Čársky zveril saleziánom aj druhú farnosť v Michalovciach. Dielo fungovalo až do osudného 16. mája roku 1949, keď sa aj toto odštepované saleziánske dielo stalo obeťou bolševického teroru.

Až potom v roku 1986 prišli do Michaloviec tajní („ilegálni“) saleziáni Bartolomej Juhás a ešte iba kandidát Ján Goč. Postupne sa k nim pridali aj dvaja bratia Pavol a Stanislav Semanovci, ktorí spolu rozvíjali tajnú saleziánsku aktivitu až do zmeny režimu v roku 1989. Nový režim vrátil saleziánom časť ich niekdajšej budovy, ktorú si potom doplnili, a odvtedy pokračujú vo svojom apoštoláte v Michalovciach. Dnes tam medzi mládežou pôsobí šesť saleziánskych kňazov a opäť spravujú aj obnovenú farnosť, do ktorej boli pričlenené aj filiálne obce Krásnovce, Močarany, Pozdišovce a Šamudovce.

V roku 1941 v ten istý deň ako v Michalovciach, 8. decembra, vznikol aj druhý saleziánsky ústav v Trnave. Biskup Jantusch zveril saleziánom novú farnosť v najchudobnejšom predmestí Kopánka, ktorú v meste nazývali „Stalingrad“. Ale charizmatiký kňaz Ján Hlubík (1896 – 1965), farár a direktor ústavu, za niekoľko krátkych rokov pretvoril problematickú Kopánku na vzornú farnosť v každom ohľade. Slovenská republika tam postavila ulicu plnú malých slušných robotníckych domov so záhradkami. Keď tam v roku 1945 prišli ruskí „osloboditelia“, obsadzovali tie domy a vyhadzovali z nich „buržujov“. Aj farár Hlubík prispel k tomu, aby tí vojaci pochopili, že ide o ich „súdruhov“.

V nasledujúcom roku 1942 prijali saleziánov ďalšie dve slovenské mestá: Topoľčany a Nitra.

Do Topoľčian získal saleziánov tamojší farár Mons. Anton Richter. Veľmi mu záležalo na tom, aby tam saleziáni založili oratórium. Dielo bolo otvorené 8. novembra 1942 a jeho prvým direktorom bol kňaz Štefan Timko (1914 – 1984).

Kňaz Ján Hlubík, salezián.

V Nitre si občania utvorili osobitný komitét popredných osobností mesta na čele s novým županom Štefanom Hašíkom, ktorý s biskupom Kmeťkom pripravili hotový dom, určený na pedagogické stredisko. A tak saleziáni nemali na výber. Prišli do hotového a 9. decembra 1942 sa pustili do výchovnej činnosti medzi nitrianskou mládežou. Direktorom diela bol kňaz Anton Lovás (1901 – 1978).

Saleziánske dielo – Topoľčany.

Po prechode frontu, ba vlastne už na samom začiatku povstania, nový režim jasne prejavil svoj protináboženský a protinárodný charakter. Veď nikým nevolená „Slovenská národná rada“ už v prvom týždni svojho dočasného uchvátenia moci v septembri 1944 vydala totalitné nariadenie, ktorým poštátnila všetky školy na Slovensku „od detských jasiel a opatrovní až po univerzity“. Bol to prvý bezohľadný úder proti Cirkvi a proti veriacim občanom Slovenska. Napriek tomu aj v nových ne-

priaznivých podmienkach ešte viaceré slovenské mestá pozývali saleziánov a rytmus vzniku nových saleziánskych ústavov pokračoval.

Tak ešte v roku 1945 neúnavný biskup a priateľ saleziánov Dr. Pavol Jantusch dal saleziánom do správy malý kňazský seminár v Komárne, ktorí ho prevzali 22. augusta 1945. Za direktora bol vymenovaný kňaz Justín Mešťánek (1905 – 1977). Bolo tam okolo päťdesiat študentov, ktorí sa začínali pripravovať na kňazské povolanie.

Banskobystrický biskup Dr. Andrej Škrábik (1882 – 1950) v roku 1946 dal saleziánom k dispozícii niekdajší biskupský palác vo Sv. Kríži nad Hronom (teraz Žiar nad Hronom), kde si zriadili Teologický študentát, vysokú školu pre päťročnú formáciu kňazov. Otvorili ju 21. októbra 1946 a mala hneď dvaťsať poslucháčov. Vojnová situácia im totiž nedovoľovala vysielat' svojich študentov do Talianska (Turín a Rím), tak si

Saleziánska Vysoká škola teologická – Sv. Kríž nad Hronom.

museli zriadiť vlastnú teologickú školu. Otvorili ju už počas vojny provizórne pri noviciáte vo Sv. Beňadiku nad Hronom, ale tamojšie priestory im nedovoľovali riadny chod vysokej školy. Direktorom toho dôležitého diela sa stal prof. František Valábek.

V Hodoch pri Galante saleziáni zakúpili kaštieľ, ktorý mal slúžiť ako Filozoficko-pedagogický študentát, teda vyššia stredná škola pre budúcich maturantov. Priestory v Trnave sa totiž stávali stále viac nedostatočnými pre všetky časti tamojšieho saleziánskeho diela a biskupského seminára. Tento ústav otvorili 24. decembra 1947. Vedenie zverili prof. Antonovi Macákovi (1907 – 1972), ktorý predtým veľmi úspešne viedol túto školu v Trnave. Presťahovalo sa tam z Trnavy šesťdesiat saleziánskych študentov.

Vo všetkých saleziánskych výchovných strediskách na Slovensku prúdil intenzívny proces apoštolátu v duchu sv. Jána Bosca, nad ktorého sochou v Bazilike sv. Petra sa zvláštnou zhodou okolností tkvie slovo QUODCUMQUE (čokoľvek). Je to časť citátu z evanjelia na vysokej ríme Baziliky. Kňaz Ján Bosco sa totiž neviazal na nijaké tvrdé schémy, ale použil vždy slobodne podľa potreby všetky najvhodnejšie prostriedky, aby dosiahol svoj cieľ: vychovať čestných občanov štátu a dobrých kresťanov pre Cirkev.

Všade sa vyvíjala až horúčkovitá aktivita akoby v predtuche nových ťažkostí a obmedzovaní náboženskej a najmä výchovnej činnosti. Tie sa čoskoro dostavili a čoraz viac stupňovali, čo nedávalo čakať nič dobré. Nikto si však nemohol ani len vo sne predstaviť teroristický zásah bezbožnej štátnej moci, ktorá v nočnom čase z 13. na 14. apríla 1950 prepadla všetky mužské kláštory a deportovala rehoľníkov do takzvaných koncentračných kláštorov. Tu už český a slovenský ateistický bolševizmus ukázal svoju zločineckú tvár v úplnej nahote. Predmetom tejto „akcie“ v našom prípade bolo trinásť saleziánskych ústavov na Slovensku, v ktorých blahodarne pôsobilo 286 saleziánov.

Pre saleziánov sa to vlastne začalo už takmer rok predtým, keď 16. mája 1949, ako sme opísali, bolševická polícia prepadla úspešne pôsobiaci saleziánsky ústav v Michalovciach. V nasledujúcich dňoch dekrétom Povereníctva školstva zrušili saleziánske diela v Žiline, v Trnave na Hollého ulici a v Komárne. Bola to však iba predzvesť toho, čo sa pripravovalo a uskutočnilo v apríli 1950. Na týchto prvých saleziánskych dielach sa nepriatelia Cirkvi iba zacvičovali na totálnu likvidáciu rehoľného života na Slovensku, ktorú uskutočnili v noci z 13. na 14. apríla 1950. Drasticky a protiprávne zhabali všetky budovy, pozemky a zariadenia trinástich saleziánskych ústavov včítane posvätných liturgických predmetov, knižníc, archívnych materiálov, rozličných zásob, ba aj súkromných osobných vecí jednotlivých rehoľníkov, a postupne všetko používali na svoje účely.

Ale niekoľkí saleziánski kňazi, ktorí sa práve v tú osudnú noc nachádzali mimo svojich rehoľných domov, nepadli hneď do rúk prenasledovateľov, lebo niektorí informovanejší to tušili a často bývali v noci mimo ústavu. Tí so všetkou opatrnosťou začali hneď hľadať stopy po odvedených spolubratoch. Podarilo sa im nadviazať s nimi nielen tajné kontakty, ale neskôr tým najodvážnejším aj pomôcť zachrániť sa útekom, najprv z „koncentračných kláštorov“, neskôr postupne aj cez „železnú oponu“ do slobodného sveta. Tam najmä mladí študenti mohli dokončiť svoje násilím prerušené štúdiá a dosiahnuť aj vytúžené kňazstvo.

Čo sa potom odohrávalo v rokoch 1950 až 1989, to starší z nás dobre vedia a mladší si môžu prečítať v pomerne bohatej literatúre rozpráv a osobných spomienok. Dúfajme, že toto tragické obdobie nájde čoskoro aj dôkladné vedecké spracovanie ako jedna z kľúčových kapitol slovenských cirkevných dejín.

Tu by som iba chcel pripomenúť, že práve štyri desaťročia najkrutejšieho a najrafinovanejšieho prenasledovania Cirkvi na Slovensku poskytlo viacerým saleziánom nanútené síce, ale pritom vzácne príležitosti, dosvedčiť svoju vernosť Kristovi a jeho Cirkvi v rodine sv. Jána Bosca hrdinským „doplnením toho, čo ešte chýba na Kristovom utrpení pre dobro jeho Tela, ktorým je

Cirkev“ (Kol. 1, 24). Išlo neraz o svedectvá vrcholnej sebažertvy až do vylitia vlastnej krvi, do opravdivého martýria najvyššej lásky, ktorou položili svoj život za svojich priateľov (Ján 15, 13). Som presvedčený, že aspoň traja z nich – a nepoznám ešte všetky „gesta martyrum“ oných čias – majú aj všetky kánonické predpoklady pre najvyššiu úctu oltárov. Zatiaľ je v prúde proces blahorečenia saleziána sluhu Božieho Titusa Zemana (1915 – 1969), ktorý obetoval svoj život za záchranu duchovných povolání. Mal som to šťastie pomáhať mu v Turíne pri prijímaní hrdinských utečencov, ktorých sa mu dva razy podarilo tajne previesť cez viaceré „zakázané“ hranice až do Turína, aby mohli slobodne pokračovať v násilne prerušenej príprave na kňazstvo ako synovia sv. Jána Bosca. A hlavní predstavení ma poverili aj vedením jednoročného kurzu filozofie, aby tí slovenskí študenti mohli byť prijatí na Teologickú fakultu Saleziánskej univerzity v Turíne.

Je starou skúsenosťou ľudstva, že nie každé zlo vychádza iba na škodu. A my veriaci vieme, že Pán Boh aj na ľudskou zlobou dohúžvaných čiarach dokáže veľmi rovno písať. Tak aj v tomto prípade, kým doma bola Saleziánska spoločnosť násilím rozmetaná, tá asi štvrtina jej členov, ktorej sa podarilo uniknúť z nástrah tyranov, intenzívne pokračovala napríklad v misionárskom dynamizme slovenskej saleziánskej rodiny nielen na odľahlých kontinentoch, ale aj medzi tisícami slovenských utečencov v európskych štátoch. Až donedávna ešte z desiatich slovenských misijných farností v Európe šesť viedli saleziánski kňazi.

Ďalším pozitívom bolo, že práve nútený exil umožnil citeľne pozdvihnúť intelektuálnu úroveň komunity slovenských synov sv. Jána Bosca, na akú by sa za normálnych okolností sotva boli dostali. Počas týchto štyroch desaťročí slovenskí saleziáni v zahraničí nielenže všetci mohli absolvovať svoje normálne vysokoškolské štúdiá, ale dvanásť z nich sa habilitovali aj ako vysokoškolskí docenti a profesori tak na cirkevných, ako aj na štátnych univerzitách vo svete.

Po „odmäku“ v roku 1968 aj značná časť z väzení a z rozličných táborov prepustených saleziánov doma získala academic-

ké tituly, takže dnešná slovenská saleziánska rodina vykazuje podstatne vyššiu intelektuálnu úroveň a solídnejšiu pedagogickú kvalifikáciu svojich členov než pred tragickým rokom 1950. Škoda iba, že málo z nich pôsobí pedagogicky na vyšších školách, lebo pre sv. Jána Bosca to bola jedna z hlavných úloh jeho saleziánov.

Čo však mňa osobne v tejto súvislosti najväčšmi prekvapilo, to bola skutočnosť, že napriek všetkým snahám bojovních ateistov likvidovať katolícku Cirkev a vykántriť najmä jej rehoľnícke šíky na našom Slovensku, keď sme sa v roku 1990 opäť poschádzali a spočítali, našlo sa nás saleziánov približne toľko, koľko nás bolo v roku 1950. Ibaže namiesto niekdajších trinástich ústavov, dnes saleziáni pracujú v takmer tridsiatich vlastných strediskách a navyše majú na starosti alebo vypomáhajú asi v dvadsiatich farnostiach.

Dnes máme na Slovensku saleziánske diela s ústredím inšpektórie (teraz premenovanej podľa starých rehoľných spoločností na „provincie“) v Bratislave a s ďalšími piatimi ústavmi v tomto hlavnom meste: Miletičova, kde je oratórium, vydavateľstvo a mládežnícke stredisko. Dúbravka so sídlom Teologického študentátu; Daliborovo námestie s farnosťou a oratóriom; Mamateyova s verejným kostolom, oratóriom a sociálnym strediskom; Trnávka s farnosťou, oratóriom a mládežníckym strediskom. Saleziáni sídlia a pôsobia aj v Banskej Bystrici, kde spravujú farnosť, vedú oratórium a mládežnícke stredisko. V Bardejove okrem tých istých diel majú na starosti aj dôležité Stredisko pre Rómov. V Dubnici nad Váhom saleziáni spravujú farnosť, vedú oratórium a mládežnícke stredisko. V Hodoch (Galanta) spravujú verejný kostol a niekoľko kaplanstiev. Dom slúži pre starších saleziánov, ktorí sú už mimo normálnej služby. V Humennom saleziáni spravujú verejný kostol s oratóriom a mládežníckym strediskom. V Košiciach na Kalvárii spravujú verejný kostol s oratóriom. V Michalovciach majú na starosti farnosť s oratóriom a mládežníckym strediskom. V Námestove spravujú mládežnícke stredisko. V Nitre majú správu verejného kostola a starostlivosť o učňov a študentov. V Partizánskom

spravujú farnosť, filiálny kostol, oratórium a mládežnícke stredisko. V Poprade je sídlo noviciátu a okrem toho spravujú farnosť s kaplánkami, oratórium a mládežnícke stredisko. V Prešove je saleziánske stredisko mládeže, oratórium a verejný kostol. V Sabinove saleziáni majú stredisko mládeže s oratóriom a organizovaním saleziánskych spolupracovníkov. V Rožňave spravujú verejný kostol s oratóriom a mládežníckym strediskom. V Šaštíne, ktorý je prvým saleziánskym dielom na Slovensku, saleziáni spravujú farnosť s pútnickým kostolom, oratóriom a interným lýceom. V Trnave (Kopánka) majú farnosť s kaplánkami, mládežnícke stredisko a oratórium. V Žiline saleziáni spravujú farnosť s oratóriom a mládežníckym strediskom. Okrem toho vedú aj profesionálnu školu pre murárov, maliarov, stolárov a elektrikárov. V jedenástich z týchto domov majú na starosti aj farské strediská. Okrem toho spravujú aj vlastnú katolícku misiu v Baku (Azerbajdžan) s farnosťou, oratóriom a sociálnym strediskom.

Slovenskí saleziáni pôsobia v menších komunitách aj v Ruskej federácii v sibírskom Jakutsku a v Aldane, v Moskve a albánskom Scutari. Mimo Slovenska jednotliví slovenskí saleziáni študujú alebo trvalo pôsobia v Ríme, Turíne, Londýne, vo francúzskom Landsere aj v Jeruzaleme. Určitá časť slovenských saleziánov sa dala včleniť do zahraničných inšpektórií, v ktorých pôsobia. Takých máme v nasledujúcich štátoch: Albánsko, Angola, Argentína, Austrália, Belgicko, Ekvádor, Gabon, Hongkong, Keňa, Madagaskar, Nemecko, Pakistan, Sudán, Švajčiarsko, Venezuela, Taliansko.

Podobne sa rozvinulo aj ženské dielo sv. Jána Bosca na Slovensku – Dcéry Márie Pomocnice. Historický prehľad, ako sme už spomenuli, dôkladne vypracovala a publikovala jedna z nich. Tu iba stručne zhrnieme najzákladnejšie štatistické informácie o tejto druhej saleziánskej rodine.

Dcéry Márie Pomocnice dosahujú takmer stovku členiek a pôsobia v šestnástich domoch na Slovensku: v Bratislave (tri domy), Banskej Bystrici, Dolnom Kubíne, Dubnici nad Váhom,

Humennom, Košiciach (dva domy), Michalovciach, Nitre, Rožňave, Šamoríne a Trnave (dva domy). Sú organizované vo vlastnej slovenskej provincii sv. Jána Bosca so sídlom v Bratislave. Niekoľké z nich pôsobia aj v Generálnom dome v Ríme a v mestách iných inšpektórií (Eger, Kamerun – Yaoundé, Lvov, Paríž, Tale – Bregdeti).

Priznám sa, že pri tomto veľmi zbežnom pohľade na saleziánsky fenomén na Slovensku ako saleziánovi sa mi zavlažili oči pocitom obdivu a vďaky. Ale aj ako historik som nútený rezignovať na jeho vyčerpávajúcu rekonštrukciu a tobôž ešte na jeho výklad v čisto pozitívno-vedeckých termínoch. Lebo je v ňom čosi, a hádam je to práve to najpodstatnejšie, čo uniká čisto racionálnym kategóriám. To zachytí iba oko viery, ktoré v ňom objaví – prst Boží.

Deo gratias!

Bratislava 24. mája 2014.

Cirkevní hodnostáři, ktorí podporovali príchod a činnosť SDB na Slovensku:

ThDr. Pavol Jantausch
ThDr. Karol Kmeťko
Mons. Jozef Janda
Mons. Andrej Hlinka
Mons. Ján Póštényi
Mons. Giuseppe Burzio
ThDr. Jozef Tiso

Laický dobrodinec:
župan Štefan Haššik

Predstavení a hodnostáři SDB

Filippo Rinaldi
Pietro Ricaldone
Renato Ziggotti
kard. August Hlond
Pietro Tirone
Ignác Stuchlý
Viliam Vagač
Ladislav Stano
Ján Hlubík
Jozef Bokor
František Sersen
Jozef Babiak
Silvester Taliga
Štefan Fabera
Anton Macák
František Valábek
Andrej Dermek
Andrej Šándor
Jozef Strečanský
Štefan Sandtner

V edícii
linea recta brevissima
priamo najbližšie k pravde

1. **Odkedy sme Slováci?** 36 strán
2. **Polemický pohľad na Dejiny Katolíckej cirkvi** 40 strán
3. **Kedy sme vstúpili do dejín?** 40 strán
4. **Nacionalizmus alebo národné povedomie?** 36 strán
5. **Priblížiť sa k pravde**
Kritický pohľad na Stanovisko Historického ústavu SAV
k mojej knihe Dejiny Slovenska a Slovákov 210 strán
6. **Moravskí Slováci a cyrilo-metodovské dedičstvo** 36 strán
7. **Jozef Tiso v očiach neslovenských autorov** 36 strán
8. **Slovenská republika a jej vzťah k Svätej stolici
(1939 – 1940)** 92 strán
9. **Slobodní murári včera a dnes** 50 strán
10. **T. G. Masaryk a jeho vzťah k Slovákom** 50 strán
11. **Čo ohrozuje našu štátnosť?** 46 strán
12. **Edvard Beneš a jeho vzťah k Slovákom** 56 strán
13. **Židia zo Slovenska** 40 strán
14. **Slováci a Sedembolestná** 56 strán
15. **Jozef Tiso a Židia** 236 strán
16. **Vzťahy medzi Slovákami a Čechmi** 60 strán
17. **Vedecký chodník k Bohu** 62 strán
18. **Démonizmus v živote a literatúre** 34 strán
19. **Slovenský národný odpor proti nacizmu** 46 strán
20. **Slovenská republika 1939 – 1945 podľa očitého svedka,
švajčiarskeho diplomata** 64 strán
21. **Zločin vo fundamente** 48 strán
22. **Slovenské dejiny a ich historiografia** 44 strán
23. **Národná identita a jej historický profil v slovenskej
spoločnosti** 56 strán
24. **Ohrozenie kresťanstva v súčasnej politickej situácii**
48 strán
25. **Súčasná slovenská historiografia** 64 strán

26. **Ferdinand Ďurčanský a jeho vzťah k Hitlerovmu Nemecku**
28 strán
27. **O pôvode a dejoch Slovákov** *44 strán*
28. **Osudné dni marca 1939** *44 strán*
29. **Slovenská štátnosť v dejinách a dnes** *44 strán*
30. **Dvadsať rokov Slovenskej republiky** *60 strán*
31. **Priblížiť sa k pravde**
Ideologické tézy a historické fakty *256 strán*
32. **Slovenská politika 1938 – 1939** vo svetle Tisovej náuky
o štáte *44 strán*
33. **Sv. Konštantín a Metod**
Dielo a dedičstvo u Slovákov *58 strán*
34. **Jozef Tiso a Vatikán** *112 strán*
35. **Andrej Hlinka a slovenskí katolíci** očami Svätej stolice
1918 – 1927 *128 strán*
36. **Slovenská republika 1939 – 1945**
Vznik a trvanie prvého slovenského štátu 20. storočia
96 strán

S historickou tematikou vyšli
vo vydavateľstve LÚČ tieto publikácie:

- Milan S. Ďurica: **Dejiny Slovenska a Slovákov**,
piate doplnené vydanie v r. 2013, *982 strán*
- Milan S. Ďurica: **Die Slowakei in zeitlicher Abfolge von zwei
Jahrtausenden**, *528 strán*
- Ján Ch. Korec: **Tisíc rokov Slovenska s Cirkvou** *800 strán*
- Ján Ch. Korec: **Čirkev v zápase stáročí** *488 strán*
- Ján Ch. Korec: **Čo nepoznáme z histórie** *352 strán*
- Ján Ch. Korec: **Čo nepoznáme z histórie 2.** *280 strán*
- Ján Ch. Korec: **Dni a roky po barbarskej noci** *176 strán*
- Karol Sidor, František Vnuk: **Andrej Hlinka** *1030 strán*
- Milan S. Ďurica: **Jozef Tiso** *594 strán*
- Štefan Šmálik: **Boží ľud na cestách** *792 strán*
- František Vnuk: **Stopäťdesiat rokov v živote národa** *470 strán*

Vydal LÚČ, vydavateľské družstvo Bratislava,
Špitálska 7, 813 59 Bratislava v roku 2014 ako svoju
957. publikáciu, v edícii *linea recta brevissima* ako 37. publikáciu.
Sadzba Milan Sabo.
Použité fotografie sú z archívu autora.

Prvé vydanie. 80 strán.

ISBN 978-80-7114-964-4

Knihy z vydavateľstva LÚČ si môžete objednať:
www.luc.sk • e-mail: predaj@luc.sk • tel.: 02/ 6042 1231

LINEA RECTA BREVISSIMA

---

priamo najbližšie k pravde

37

*Ústav dejín kresťanstva na Slovensku
v spolupráci s vydavateľstvom LÚČ
v edícii LINEA RECTA BREVISSIMA predkladajú
záujemcom stručnou, ale vedecky dokumentovanou formou
menej známe, kontroverzné, zamlčované a neraz falšované
historické témy a ich účelovo podmienené interpretácie,
ktoré sa odrážajú na súčasnom myslení mnohých
a podmieňujú spoločenské dianie v našom národe a štáte.*

*Naším zámerom je priblížiť sa k historickej pravde.
Lebo len pravda naozaj oslobodzuje.*

- 30. Dvadsať rokov Slovenskej republiky
- 31. Priblížiť sa k pravde. Ideologické tézy a historické fakty
- 32. Slovenská politika 1938 – 1939 vo svetle
Tisovej náuky o štáte • 33. Sv. Konštantín a Metod. Dielo
a dedičstvo u Slovákov • 34. Jozef Tiso a Vatikán
- 35. Andrej Hlinka a slovenskí katolíci
- 36. Slovenská republika (1939 – 1945)

ISBN 978-80-7114-964-4

9 788071 149644